

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

ITSENÄISTYVIEN NUORTEN TALOUSOSAAMISEN TUKEMINEN SIJAISHUOLLOSSA

Talousasioiden tsekkauslista ja video työskenntelyn tueksi sijaishuoltoon

TEKIJÄ/T Elina Pulkkinen

Virva Laitinen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Elina Pulkkinen ja Virva Laitinen	
Työn nimi Itsenäistyvien nuorten talousosaamisen tukeminen sijaishuollossa - Talousasioiden tsekkauslista ja informatiivinen video työskentelyn tueksi sijaishuoltoon	
Päiväys	17.11.2023
Sivumäärä/Liitteet	34/1
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Savonia AMK Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkain jälkihuoltopalveluin –hanke	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Toimeksiantaja opinnäytetyössä oli Savonia-ammattikorkeakoulun Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkain jälkihuoltopalveluin- hanke. Hankkeen tavoitteena on Pohjois-Savon lastensuojelun jälkihuoltotyön laadukas ja vaikuttava kehittäminen sekä aikuistuvien nuorten osallisuuden tukeminen. Hankkeen lastensuojelun sijaishuollossa toimivilta yhteistyökumppaneilta nousi esiin tarve nuoren talousasioiden tsekkauslistalle. Tälle listalle toivottiin koottavaksi tärkeitä itsenäistyvän nuoren talousasioita, kuten esimerkiksi Kelan tukien hakeminen tai asunnon hankkiminen. Tsekkauslista toimii työskentelyn tukena nivelvaiheessa, kun nuori on siirtymässä sijaishuollosta jälkihuoltoon. Opinnäytetyön tavoitteena oli vastata tähän työelämän tarpeeseen.</p> <p>Opinnäytetyössä kehitettiin talousasioiden tsekkauslista sekä video sijaishuollossa työskenteleville ammattilaisille. Kehittämistyön tarkoitus oli tehdä tsekkauslista sijaishuollon ja jälkihuollon nivelvaiheeseen, itsenäistyvän nuoren talousosaamisen tueksi. Tsekkauslista toteutettiin sähköisenä A4-kokoisena tuotoksena, jonka suunnittelussa huomioitiin myös, että listan voi halutessaan tulostaa paperisena. Tsekkauslistaan kootut talousasiat avattiin erikseen erityisesti nuorille suunnatulla informatiivisella videolla. Video julkaistiin julkisena YouTube -palvelussa. Opinnäytetyö oli kehittämistyö, jonka prosessi koostui suunnittelusta, toteutuksesta sekä arvioinnista. Suunnitteluvaihe koostui tiedon kartoittamisesta, tavoitteiden asettamisesta sekä aiheen rajaamisesta yhdessä toimeksiantajan toiveiden mukaisesti. Aiempaa tutkimustietoa sekä kirjallisuutta kerättiin nuorten talousosaamiseen liittyen hyödyntäen eri tietokantoja sekä kirjastojen valikoimaa. Savonia-ammattikorkeakoulu Oy:n Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkain jälkihuoltopalveluin- hankkeen sidosryhmiltä nousi esiin talouteen liittyviä haasteita, joihin lähdettiin tässä opinnäytetyössä kehittämään avuksi työvälinettä sijaishuollon arkeen.</p> <p>Opinnäytetyössä tehdyn tsekkauslistan sekä informatiivisen videon avulla sijaishuollossa voidaan tukea ja vahvistaa nuoren taloustaitoja siten, että itsenäiseen elämään siirtyessä nuorella olisi luottamus omaan talousosaamiseen sekä tietoa siitä mistä voi saada apua. Johtopäätöksensä opinnäytetyössä nousi selvästi esille se, että nuoret haluavat tukea itsenäistymiseen jo sijaishuollon aikana. Sijaishuollossa työskentelevien ammattilaisten vastuulla on omalta osaltaan vastata tähän nuorten tarpeeseen tukemalla erilaisten työvälineiden avulla nuorten itsenäistä osaamista arjessa. Esille nousseista taloushaasteista heräsi ajatus jatkotutkimuksen tarpeelle. Olisi tärkeää selvittää, miksi sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla on paljon talousvaikeuksia.</p>	
<p>Avainsanat</p> <p>lastensuojelu, sijaishuolto, jälkihuolto, itsenäistymisen tukeminen, talous, talousosaaminen nuoret</p>	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Author(s) Elina Pulkkinen and Virva Laitinen	
Title of Thesis Supporting the financial skills of adolescents becoming independent in foster care – Home economy checklist and video to support foster care activities.	
Date 17.11.2023	Pages/Appendices 34/1
Client Organisation /Partners Savonia University of Applied sciences Supporting adolescent youth with high-quality aftercare services-project	
<p>Abstract</p> <p>The client of the thesis was the Savonia University of Applied sciences Supporting adolescent youth with high-quality aftercare services- project. The goal of the project is the high-quality and effective aftercare work of Pohjois-Savo child protection development and supporting the participation of young adults. From the partners of the project working in foster care child protection, emerged a need for a checklist of young people's financial affairs. It was hoped that the list would include important financial issues for a young person who is becoming independent, such as when applying for subsidies from KELA, the Social Insurance Institution of Finland or getting an own apartment. The checklist provides support for working during the transition phase, when the young person is moving from foster care to aftercare. The aim of the thesis was to respond to this need in working life.</p> <p>The thesis developed a checklist of financial matters and a video for the professionals working in foster care. The checklist was implemented as an electronic A4-sized output, the design of which also considered printability. The checklist items were also explained in an informative video informative also published on YouTube. The video was released publicly on YouTube.</p> <p>This thesis was a development work, the process of which included of planning, implementation, and evaluation. The planning phase consisted of mapping information, setting goals, and limiting the topic according to the client's wishes. Using different databases and library publications, previous research and literature related to the financial skills of young people was collected.</p> <p>With the help of the checklist made in the thesis and the informative video, foster care can be supported, and the young people's financial skills strengthened so that when transitioning to an independent life, the young people have confidence in their own financial skills and information about where help can be received. To conclude the thesis clearly showed the fact that young people want support to become independent already during foster care. It is the responsibility of professionals working in foster care to respond to this need by supporting with the help of available tools young people's independent competence in everyday life. A further research idea emerged from the financial challenges, namely, it would be important to research why young people who become independent from foster care have a lot of financial difficulties.</p>	
<p>Keywords</p> <p>child protection, foster care, aftercare, support for independence, economy, financial skills of the youth</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	LASTENSUOJELUN PROSESSIT	8
2.1	Lastensuojelun tarkoitus.....	8
2.2	Lastensuojelu prosessin alkaminen.....	8
2.3	Avohuolto.....	8
2.4	Kiireellinen sijoitus	9
2.5	Huostaanotto ja sijaishuolto.....	9
2.6	Jälkihuolto	9
2.6.1	Aikuistuva nuori jälkihuollossa	10
2.6.2	Jälkihuollon tutkimus ja kehittäminen.....	11
2.7	Lastensuojelulainsäädännön uudistustyö	12
3	ITSENÄISTYMINEN ELÄMÄNVAIHEENA.....	14
3.1	Nuoruus ja itsenäistyminen kehitysvaiheena	14
3.2	Itsenäistyminen ja sijaishuolto	14
4	NUORTEN TALOUSOSAAMINEN	16
4.1	Nuorten talousosaaminen tutkimuksissa	16
4.2	Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten talousosaaminen.....	17
4.3	Nuoren itsenäistymisvarat	17
5	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	19
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	20
6.1	Konstruktivistinen kehittämismalli	20
6.2	Suunnittelu.....	21
6.3	Kehittämistyön toteutus.....	21
6.4	Tsekkaukseen sisältö	22
6.4.1	Taloudelliset tuet	22
6.4.2	Asunto ja siihen liittyvät kulut.....	23
6.4.3	Muut huomioon otavat taloudelliset kulut sekä budjetointi	23
6.5	Sijaishuollossa huomioon otavat asiat	23
6.5.1	Talouden hahmottaminen	24
6.5.2	Pankkikortti sekä verkkopankin käyttäminen.....	24

6.5.3	Apua ja tukea talousasioihin	25
6.6	Arviointi.....	25
7	POHDINTA.....	26
7.1	Tsekkaukseen sekä videon merkityksen arviointi	26
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	27
7.3	Ammatillinen kasvu	27
7.4	Tsekkaukseen ja videon hyödynnettävyys sekä kehitysideat.....	28
	LÄHTEET	30
	LIITE 1: TSEKKAUSLISTA SEKÄ LINKKI VIDEOON	34

1 JOHDANTO

Sosionomi (AMK) koulutukseen kuuluvan lastensuojelu opintojakson aikana jäimme kaipaamaan enemmän tietoa jälkihuollosta. Jälkihuollon valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi, koska olemme molemmat kokeneet sen haastavaksi aiheeksi myös työskennellessämme lastensuojelun sijaishuolto-yksiköissä. Jälkihuollon toteutuksessa on Suomessa suuria eroja ja palvelut ovat pirstaleisia. Opinnäytetyömme toimeksiantaja oli Savonia Ammattikorkeakoulu Oy:n Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluin- hanke. Hanke tähtää Pohjois-Savon lastensuojelun jälkihuollon laadukkaaseen kehittämiseen. Hankkeen toimintalinja on sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta ja erityistavoitteena työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen. Hankkeen tarkoitus on kehittää jälkihuoltotyötä. Laadukas ja vaikuttava jälkihuolto varmistaa ja vahvistaa aikais-tavien nuorten työuria, työvoiman suorituskykyä sekä parantaa työllisyyttä ja tämän myötä alueel-lista elinvoimaa, verovoimaa ja aluetalouden kehittämistä. Hanketta rahoittaa Euroopan Unionin so-siaalirahasto ajalla 1.1.2022 – 31.12.2023. (Savonia julkaisuaika tuntematon.)

Nuoret, joilla on lastensuojelun asiakkuus ja joilta puuttuu esimerkiksi vanhempien tuki, kokevat so-siaalisia sekä terveydellisiä haasteita enemmän elämässään. Heidän syrjäytymisriskinsä sijaishuollon-huollon päättymisen jälkeen on suurempi kuin niillä nuorilla, jotka ovat kasvaneet lapsuutensa tasa-painoisessa ja turvallisessa ympäristössä. Sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyneet nuoret tarvitsevat merkittävää sosiaalista tukea sekä yksilöllistä seurantaa, jotta heidän pitkäaikaista hyvinvointiaan voidaan tukea mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. On tärkeää huomioida jokaisen nuoren yksilölli-set voimavarat sekä haasteet, jotta voidaan tarjota juuri oikeanlaista apua ja tukea. (Häggman-Lai-tila, Salokekkilä, Satka, Toivonen, Kekolahti & Rynänen 2019.)

Lastensuojelulaki (417/2007 luku 12, 75 §) määrittää lapsen ja nuoren oikeuden jälkihuoltoon sijais-huollon tai vähintään puolen vuoden yhtäjaksoisen avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen. Jälkihuollon järjestämisestä vastaa hyvinvointialueet ja vastuu päättyy viiden vuoden päästä siitä, kun nuori on ollut viimeksi sijoituksen päättymisen jälkeen lastensuojelun asiak-kaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta. Las-tensuojelulaki määrittää myös jälkihuollon sisällön sekä asumisen ja toimeentulon turvaamisen. (Las-tensuojelulaki 417/2007, 12 luku 75–77 §.)

Kaikki lastensuojelu asiakkuuden eri vaiheet pitäisi nähdä yhtenäisenä ketjuna, joka kietoutuu lapsen elämän kokonaisuuteen. Sijaishuolto sekä jälkihuolto tulisi ymmärtää yhtenä kokonaisuutena, jolloin nuoren valmistelu jälkihuoltoon tulisi aloittaa tarpeeksi varhaisessa vaiheessa sijaishuollon aikana. Oikein ajoitetun tuen avulla voidaan arvioida millaista tukea ja apua nuori tarvitsee siirtyessään jälki-huoltoon. Tarpeeksi varhaisessa vaiheessa aloitetulla valmistelulla pystytään vaikuttamaan jälkihuol-lon onnistumiseen myös sen kautta, että nuori kokee aidosti tarvitsevansa sekä haluavansa tukea. (Känkänen 2009, 265–271.)

Jos nuorella ei ole tarpeeksi tietoa siitä mitä kaikkea jälkihuolto-oikeuteen kuuluu ja jos nuori ajatte-lee jälkihuollon olevan vain jatkumoa sijaishuollon seurannalle sekä kontrolloinnille, voi tärkeä apu ja tuki jäädä saamatta. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää lisätä tietoisuutta siitä, kuinka laajasti jälkihuolto turvaa nuoren elämää esimerkiksi asumisen, opiskelun, toimeentulon, terveydenhuollon

sekä toimintakyvyn ylläpidon suhteen. Syrjäytymisen ja yhteiskuntaan kiinnittymisen mahdollistamiseksi on tärkeää, että nuorella on luotettavia, pysyviä ihmissuhteita elämässään. Tällaisia ihmissuhteita tulisi myös jälkihuollon työntekijän sekä sosiaalityöntekijän nuorelle tarjota. (Araneva 2022, 668–669.)

Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuolto- ja palveluilla – hankkeessa oli noussut työelämäkumppaneilta esille tarve koota itsenäistyvän nuorten talouteen liittyvät asiat yhtenäiseksi tsekkauslistaksi. Opinnäytetyömme oli kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli vastata tähän tarpeeseen. Kehitimme talousasioiden tsekkauslistan lastensuojelun nivelvaiheeseen, kun itsenäistynyt nuori siirtyy sijaishuollosta jälkihuoltoon. Tavoitteenamme oli kerätä monipuolista tutkimustietoa, jonka pohjalta koostimme tiiviin tietokokonaisuuden sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten talousasioista. Tsekkauslista on toteutettu sähköisenä A4-kokoisena ja muotoilussa on huomioitu, että listan voi halutessaan myös tulostaa paperiversiona. Tsekkauslistan tueksi teimme tsekkauslistan sisällöstä videon, joka on suunnattu erityisesti sijaishuollossa oleville nuorille. Tavoitteenamme oli luoda video, jonka avulla nuori pystyy hahmottamaan ja ymmärtämään talousasiat helpommin. Tsekkauslista sekä video tukevat näin toisiaan. Valitsimme tämän toteutusmuodon, koska koemme että tsekkauslistaa sekä videota on helppo käyttää lastensuojelun sijaishuoltoyksiköiden arjessa. Tsekkauslistan sekä videon avulla nuorta voidaan ajoissa tukea ja valmistaa jälkihuoltoa ja itsenäistymistä varten jo sijaishuollon ohjaajien toimesta. Tsekkauslista sekä video voidaan liittää myös Savonian opiskelijoille lastensuojelu opintojakson oppimateriaaleihin, video on julkaistu YouTube -palvelussa julkisena.

2 LASTENSUOJELUN PROSESSIT

2.1 Lastensuojelun tarkoitus

Lastensuojelulain (417/2007 1§) tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Viranomaiset ovat velvollisia tukemaan vanhempia tai muita huoltajia silloin kuin vanhemmat eivät pysty yksin vastaamaan lapsen hyvinvoinnista sekä kasvatuksesta. Lastensuojelu prosessi alkaa lastensuojeluasian tullessa viireille. Työprosessit alkavat ehkäisevästä lastensuojelusta sekä lastensuojelun avohuollosta. Lastensuojelutyössä voidaan joutua tekemään myös kiireellisiä sijoituksia ja turvaamaan lapsen kasvu ja kehitys huostaanotolla. Sijaishuollon tai pitkään kestäneen avohuollon sijoituksen jälkeen prosessit päättyvät jälkihuoltoon. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023b.)

Lastensuojelun perusta on perhelähtöisyys, jossa tärkeää on lapsikeskeisyys sekä lapsen oikeuksien kunnioittaminen. Tarve lastensuojelutyölle voi syntyä erilaisista kriiseistä elämässä, jotka koettelevat perhettä ja voivat olla poikkeuksellisen vaativia. Lastensuojelutyön kenttä on hyvin laaja, koska usein asiakkuuteen johtaneet ongelmat voivat olla monella eri elämän osa-alueella. Lastensuojelutyön onnistumisessa ovat keskeisessä roolissa laadukas vuorovaikutus sekä ihmisuhteiden jatkuvuus. Asiakassuunnitelman tavoitteellisuus, tavoitteiden arviointi sekä seuranta ovat tärkeimmät prosessit lastensuojelutyössä. (Bardy 2013, 73–74.)

2.2 Lastensuojelu prosessin alkaminen

Lastensuojeluprosessi alkaa siitä, kun lapsesta heränneen huolen myötä tehdään lastensuojeluilmoitus hyvinvointialueelle. Kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt sekä lastensuojelulain 2007/417 25 § määritellyt henkilöt ovat viipymättä velvollisia tekemään, salassapito säännösten estämättä, lastensuojeluilmoituksen. Myös muut henkilöt voivat tehdä lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojelulain 26§:n mukaisesti lastensuojeluasia tulee viireille, kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelutyöntekijä on saanut hakemuksen tai tiedon mahdollisesta lastensuojelutarpeesta. Edellä mainittujen työntekijöiden on tällöin välittömästi aloitettava mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarpeen arviointi. Sosiaalihuoltolain 36§:n mukaisesti on tehtävä myös palvelutarpeen arviointi, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arviointiin perustuen, että lapsen kasvuolosuhteet eivät turvaa tai vaarantavat lasta, lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa kehitystään sekä terveyttään tai lapsella on tarve palveluille sekä tukitoimille lastensuojelulain mukaisesti. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

2.3 Avohuolto

Lastensuojelulain (2007/417) 34§:n mukaan hyvinvointialue on veloitettu avohuollon tukitoimiin viipymättä heti kun tarve lastensuojelulle on todettu. Avohuollon tukitoimilla pyritään tukemaan vanhemmuutta sekä kasvatusta kehittämällä lapsen kasvuympäristöä. Avohuollon tukitoimia tulisi järjestää lapselle sekä perheelle mahdollisimman nopeasti, jolloin voitaisiin välttyä lapsen huostaanotolta ja sijoittamiselta. Avohuollossa painottuvat ohjaava sekä neuvova sosiaalityö. Tarvittaessa avohuollon tukitoimena lapsi voidaan myös sijoittaa lyhytaikaisesti kodin ulkopuolelle tai ryhtyä lastensuojelulain 37b§:n mukaisiin kiireellisiin avohuollon tukitoimiin. (Räty 2019, 315–316, 329.)

2.4 Kiireellinen sijoitus

Jos lastensuojelulain (2007/417) 40§:ssä olevien syiden, kuten esimerkiksi puutteet lapsen huolenpidossa, terveydessä tai kasvuolosuhteissa, vakavasti uhkaavat vaarantaa lapsen kehitystä tai terveyttä voidaan kiireellisenä järjestää lapselle sijaishuolto. Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta tekee lastensuojelulain 13§:n 1 momentin mukainen viranhaltija. Kiireellinen sijoitus voi kestää enintään 30 vuorokautta. Kiireellinen sijoitus on tarkoitettu tilanteisiin, joissa vaara lapselle on välitön. Tällöin viranomaisilla on mahdollisuus puuttua heti huoltajien oikeuksiin sekä rajoitustoimenpiteiden avulla lapsen perusoikeuksiin. Viranomaisten on kuitenkin näissä tilanteissa noudatettava lastensuojelulain (2007/417) 38§:n määrittämiä rajoja. Kiireellistä sijoitusta voidaan kuvata päätöksen teon hetkellä ja heti sen jälkeen olleisiin olosuhteisiin peilaten turvaamistoimenpiteeksi. (Räty 2019, 344–345.)

2.5 Huostaanotto ja sijaishuolto

Lastensuojelulain (2007/417) 40§:n mukaisesti hyvinvointialueella on velvollisuus ottaa lapsi huostaan ja järjestää lapselle sijaishuolto. Näihin toimiin voidaan ryhtyä vain, jos todetaan että lastensuojelulain (2007/417) 7§:n mukaiset avohuollon toimet eivät ole riittäviä tai sopivia. Huostaanotossa nousevat esiin kysymykset lapsen perustuslaillisiin oikeuksiin liittyen, kuten henkilökohtainen vapaus vastaan lapsen oikeus riittävään suojeluun, hoitoon sekä huolenpitoon. Näin ollen huostaanotolle on aina oltava riittävän pätevät sekä painavat perusteet, huostaanotto on aina viimesijainen toimenpide. Huostaanottoa varten on tehtävä puolueettomasti valmistelut sekä selvittelyt viranomaisen toimesta. Asianosaisille on järjestettävä kuulemiset mielipiteiden selvittämiseksi ennen huostaanottoa. Huostaanotto on toistaiseksi voimassa oleva ja päättyy viimeistään, kun lapsi täyttää 18-vuotta. Jos huostaanotolle ja sijaishuollolle ei enää ole lain mukaisia perusteita, voidaan se purkaa viranhaltijan päätöksellä. (Räty 2019, 363, 365, 404.)

Lastensuojelulain (2007/417) 49§:n mukaan sijaishuolto tarkoittaa tiivistettynä huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuollon eri muotoja ovat perhehoito, laitoshuolto tai jonnekin muualle järjestetty hoito lapsen tarpeiden mukaisesti. Lastensuojelulaki määrittää sijaishuoltopaikoilta vaadittavat asiat. Sijaishuoltopaikan valintaan vaikuttavat huostaanoton perusteiden lisäksi lapsen yksilölliset tarpeet sekä läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen. Sijaishuollon aikana lapselle on turvattava myös riittävät, lapsen tarvitsemat palvelut sekä tukitoimet. (Räty 2019, 471–472, 478–479.)

2.6 Jälkihuolto

Jälkihuolto ja lapsen ja nuoren oikeus siihen on määritelty lastensuojelulain (2007/417) 75§:ssä. Hyvinvointialueella on sijaishuollon päättymisen jälkeen velvollisuus järjestää jälkihuolto. Jälkihuolto on järjestettävä myös silloin kun avohuollon tukitoimena tehty sijoitus on jatkunut yhtäjaksoisena vähintään puoli vuotta. Jälkihuolto on aina järjestettävä laajuudeltaan lapsen tai nuoren välttämättömiä tarpeiden mukaisesti. Tätä yksilöllistä tarvetta on aloitettava kartoittamaan jo sijaishuollon ai-

kana. Jälkihuollon suunnittelu ja asiakassuunnitelman laatiminen on yhteistyötä lapsen, sijaishuolto-paikan sekä vanhempien kanssa, suunnittelussa on erityisesti huomioitava lapsen omat toiveet sekä mielipiteet. Jälkihuollossa tuettavia asioita ovat asuminen, opiskelu, terveydenhuollon palvelut, sosiaalipalvelut, perhesuhteet sekä talousasiat. Hyvinvointialue vastaa ja päättää milloin lapselle maksetaan itsenäistymisvaroja, joita on kodin ulkopuolelle sijoittamisen aikana kerrytetty. (Räty 2019, 709, 712, 722.) Lastensuojelulain (2007/417) 75§:n mukaan oikeus jälkihuoltoon päättyy 25-vuotiaana.

Jälkihuoltoa toteuttaessa alle 18- vuotiaalle, tulee tälle nimetä oma lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöstä asetetussa laissa (817/2015) tarkoitettu sosiaalialan ammattihenkilö. Kun jälkihuoltoa toteutetaan 18–24- vuotiaalle, ei tällöin vaadita omaa nimettyä sosiaalityöntekijää, sillä täysi-ikäinen jälkihuollon asiakas ei ole lastensuojelulain tarkoittama lapsi. Täysi-ikäiselle jälkihuollon työntekijästä sovelletaan sosiaalihuoltolakia ja omatyöntekijästä säädetään sosiaalihuoltolain 42§:ssä. Asiakkuuden ajaksi tulee asiakkaalle nimetä omatyöntekijä. (Puustinen-Korhonen & Uotinen 2020, 2.)

2.6.1 Aikuistuva nuori jälkihuollossa

Lastensuojelulain luvussa 12 säädetään jälkihuollosta. Nämä säädökset koskevat oikeutta jälkihuoltoon, jälkihuollon sisältöä, asumisen ja taloudellisesta tuesta sekä itsenäistymisvaroista. (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 luku). Huolimatta lastensuojelun säännöksistä jälkihuoltoa toteutetaan eri tavoin Suomessa ja jälkihuollon sisältö ja laajuus vaihtelevat. (Araneva 2022, 668.)

Jälkihuollon tarkoitus on tarjota kokonaisvaltaista tukea lapselle, joka kotiutuu sijaishuollosta. Sijaishuollosta aikuistuvalla nuorella jälkihuollon on tarkoitus antaa riittävästi valmiuksia itsenäiseen elämään. Arvioidessa jälkihuollon tarvetta sekä sisältöä on huomioitava lapsen tai nuoren aikaisempi lastensuojelun asiakkuus sillä jälkihuollon tulisi olla jatkumo aikaisemmalle asiakkuudelle. Jälkihuollolla voidaan turvata lapselle tai nuorelle tukea asumiseen, riittävään toimeentuloon, koulutukseen sekä terveydenhuollon toteutumiseen ja lisäksi tarjota tukea sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn ylläpitämiseen. Jälkihuoltoa toteutettaessa on myös huomioitava lapsen ja nuoren ihmissuhteiden jatkuvuus. (Araneva 2022, 668–669.)

Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä on loppuraportissaan todennut, että jälkihuollon piirissä olevat lapset ja nuoret voivat tarvita ohjausta ja tukea itsenäistymiseen enemmän, kuin kotona itsenäistyvät nuoret. Loppuraportin mukaan sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten kasvu sekä kehitys ovat ikätovereihinsa verrattuna usein hitaampaa. Jälkihuoltoon oikeutetuilla nuorilla on myös usein keskivertoa enemmän haasteita elämässä ja nämä haasteet vaikuttavat merkittävästi heidän elämänhallintaansa sekä palveluiden tarpeeseen. Sijaishuollosta itsenäistyviltä nuorilta ei voida odottaa, että he selviytyisivät haastavassa palveluverkostossa ilman aikuisten tukea. Tarjoamalla monialaista tukea jälkihuollossa olevalla nuorella, turvataan nuoren ihmis- sekä perusoikeudet. Samalla myös vähennetään riskiä syrjäytymiseen, inhimillistä kärsimystä ja niistä koituvaa turvallisuusriskiä. (Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti, 10–14.)

Jälkihuoltoa on ryhdyttävä valmistelemaan riittävän varhaisessa vaiheessa. Nuoren sosiaalityöntekijän on riittävän varhaisessa vaiheessa ennen jälkihuollon alkamista selvitettävä nuorelle ja mahdollisille huoltajille ymmärrettävällä tavalla, mitä jälkihuolto on ja mitä sillä tarkoitetaan ja tavoitellaan. Tärkeää on kertoa, millaista apua nuorelle ja tämän vanhemmille on mahdollista järjestää. Itsenäistyvälle nuorelle merkityksellistä on painottaa, ettei jälkihuolto tarkoita lastensuojelun valvonnan alla olemista. Jälkihuollon sisältöä suunnitellessa on huomioitava ja kuultava nuoren mielipiteet sekä käsitykset oman tuen tarpeesta. Jälkihuoltoon valmistautuminen ajoissa mahdollistaa sen, että nuoren mielipidettä ehditään kuulla riittävästi ja käydä nuoren kanssa erilaisia vaihtoehtoja läpi. (Araneva 2022, 685–687.)

Onnistunut jälkihuolto vähentää parhaillaan huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta ja vähentää syrjäytymistä. Nuoren motivoiminen jälkihuoltoon on tärkeää. Jälkihuollon avulla nuorta voidaan tuetusti kiinnittää yhteiskuntaan ja saada näin onnistunut alku itsenäistymiselle. Nuoren saadessa vaikuttaa saamiinsa palveluihin, nuori voi sitoutua tukeen ja apuun paremmin ja aidommin. (Araneva 2022, 687.)

2.6.2 Jälkihuollon tutkimus ja kehittäminen

Suomessa on kehitetty jälkihuoltoa niin valtakunnallisesti ja paikallisesti. Sellainen tieteellinen tietopohja, joka tarkastelisi erilaisia eri menetelmiä ja näkökulmia, kuitenkin puuttuu. Jälkihuollon toimivista tavoista sekä käytännön haasteista ei ole riittävästi tietoa ja tutkimuksia ja tilastoja jälkihuollosta Suomessa löytyy niukasti (Heino & Johansson, 2010). Kotimaisia tutkimuksia, jotka koskivat jälkihuoltoa, löysimme pääosin pro gradu- tutkimuksina. Kansainvälisiä vertaisarvioituja tutkimuksia löytyi hyvin.

Maritta Törrönen ja Teemu Vauhkonen ovat tehneet SOS-lapsikylä Ry:n kanssa yhdessä osallistavan vertaistutkimuksen sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. Tutkimus on ollut osana I Matter -hanketta. Hanke oli kansainvälisen SOS-lapsikylän viisivuotinen kampanja ja sen tavoitteena oli kehittää kansainvälisesti sijaishuoltoa monelta eri osa-alueelta. Tutkimuksessa nuoret olivat keskiössä ja tutkimus kokosi suomalaisten nuorten kokemuksia ajasta sijaishuollosta itsenäistymisen jälkeen. Tutkimuksesta nousi esille, että nuoret kaipaavat sijaishuollon aikana riittävästi aikaa siirtymisessä kohti itsenäistymistä. Esille tuli myös tärkeiden ihmissuhteiden ylläpitäminen sijaishuollon päättymisen jälkeen siirryttäessä jälkihuoltoon. Tärkeää oli myös nuoren henkisestä hyvinvoinnista huolehtiminen ja riittävän avun saaminen. Nuorella tulisi olla mahdollisuus ehkäiseviin ja korjaaviin palveluihin. Myös aikuisten tuki ja läsnäolo nousi tutkimuksessa tärkeäksi.

Kati Paaso on lisensiaatintutkimuksessaan (2018) tarkastellut nuorten kokemuksia jälkihuollosta ja sitä, miten merkityksellistä se on. Tutkimuksessa keskeisimmiksi jälkihuoltoa koskeviksi asioiksi nousivat sijaishuollossa saadut eväät itsenäistymiseen, huomion kiinnittäminen sijaishuollon ja jälkihuollon välillä olevan nivelvaiheen tärkeyteen. Lisäksi merkityksellisiä asioita olivat nuoren kuunteleminen itsenäisyyteen liittyvissä asioissa ja se, että aikuiset ovat nuoren tukena. Palveluverkoston rakentaminen nuoren tarpeisiin ja tälle sopivaksi nousi myös keskiöön Paason tutkimuksessa. (Paaso 2018.)

Lastensuojelun Keskusliitto on julkaisussaan Ei taikatemppuja vaan tukea- laatinut kokemusasiantuntijoiden suositukset lastensuojelun jälkihuollon kehittämiseksi. Julkaisussa nostettiin esille neljä tärkeintä kohtaa. Näitä olivat verkoston ja läheisten merkitys, jälkihuollon rakenteiden kuntoon saaminen, yhdenvertainen, mutta yksilöllinen jälkihuolto sekä ammattilaisten monipuolinen osaaminen. (Lastensuojelun Keskusliitto 2022.)

Yorkin yliopiston professori Mike Stein (2014) on vertaillut artikkelissaan Euroopan sekä Itä-Euroopan ja Keski-Aasian maiden tilannetta sijais- ja jälkihuollosta. Perustana artikkelissa oli kansainvälinen tutkimushanke INTRAC (The Transition from Care to Adulthood International Research Group). Hanke syntyi huolesta sijais- ja jälkihuollon tulleista huonoista tuloksista. Steinin tutkimuksessa ilmeni, että jälkihuollon palveluissa on isoja maakohtaisia eroja. Kuitenkin yhdistävänä tekijänä oli se, että jälkihuollon piirissä olevia nuoria yhdistää huomattavasti huonommin pärjääminen monella elämän eri osa-alueella ympäri maailman. Tutkimushankkeen tuloksena syntyi kansallisia suosituksia jälkihuollon kehittämiseen. Tutkimuksen pohjalta tärkeimmiksi asioiksi nähtiin nuorten kokonaisvaltainen tuki aikuisuuteen ja itsenäistymisen liittyen sekä pitkäkestoisemman tuen saaminen sijaishuoltopaikasta.

Yksi tuoreimpia tutkimuksia on suomalaisten, ruotsalaisten ja tanskalaisten tutkijoiden Kääriälä, Berlin, Lausten, Hiilamo, & Ristikari (2018) yhteinen tutkimus, jossa tarkasteltiin sijaishuollossa olleiden nuorten sijoittumista yhteiskuntaan sijaishuollon jälkeen. Tutkimuksessa tarkasteltiin vuonna 1987 syntynyttä ikäluokkaa 23- vuotiaaksi asti. Tutkimus osoitti, että sijaishuollossa olleet nuoret jäivät huomattavan usein ilman toisen asteen koulutusta.

2.7 Lastensuojelulainsäädännön uudistustyö

Sosiaali- ja terveysministeriö (2022) on käynnistänyt lastensuojelulain kaksivaiheisen kokonaisuudistuksen. Uudistusta kuvataan Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilla seuraavasti ”Tavoitteena on turvata lasten oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Palvelujen kokonaisuudesta halutaan nykyistä selkeämpi ja vaikuttavampi”. Uudistuksen ensimmäisen vaiheen on tarkoitus selkeyttää lastensuojelun visio ja uudistuksen kokonaisuudessaan selkeyttää lastensuojelun kokonaiskuvaa ja tavoitteita.

Uudistuksen ensimmäinen vaihe on ollut käynnissä helmikuusta 2023 alkaen ja sen tuloksena esitys lastensuojelun visioksi on ”Lapsi ja hänen läheisensä voivat luottaa lastensuojeluun ja sen vaikuttavuuteen”. Tätä uudistusta tehdessä on Sosiaali- ja terveysministeriö kuullut lastensuojelun asiakkaita, työntekijöitä sekä muita asiantuntijoita. Yksi tärkeäksi noussut seikka lastensuojelulain uudistamisen onnistumiseen on selkeä ymmärrys siitä mitä kaikkea lastensuojelu on ja mitä se ei ole. Uudistuksessa korostetaan myös peruspalveluiden sekä varhaisentuen asemaa sekä tärkeyttä, jolloin lastensuojelu olisi vasta viimeinen vaihtoehto. Johtaja Elina Palola sosiaali- ja terveysministeriöstä toteaa, että onnistunut lastensuojelu vaikuttaa edistävästi koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Sen avulla pystytään torjumaan syrjäytymistä sekä ylisukupolvistunutta eriarvoisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023a.)

Petteri Orpon johtaman nykyisen hallituksen hallitusohjelmaan on tehty kirjaus, jonka myötä jälkihuollon ikäraja laskisi nykyisestä 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Hallitusohjelman taulukosta löytyy tieto lakimuutoksesta, jolla kyseinen ikärajan laskeminen tapahtuu jo tänä vuonna. (Valtioneuvosto

2023, 223.) Tämä lakimuutos on aiheuttanut laajasti arvostelua ja keskustelua, varsinkin kun hallitusohjelmassa ei ikärajan laskemista millään tavoin perustella tai arvioitu sen vaikutuksia. Aiempi ikärajan nosto 25 ikävuoteen tehtiin lakialoitteen myötä, jonka eduskunta hyväksyi vuonna 2020. Perusteina ikärajan nostoon oli muun muassa se, että moni nuorista syrjäytyy jälkihuollon päättyessä 21-vuotiaana. Lakialoitteessa myös tuotiin esiin huoli siitä, kuinka usein nuoret tarvitsevat sijaishuollon päättymisen jälkeen, itsenäistymisen kynnyksellä, tehostettua tukea itsenäistymiseen. (LA 86/2018 vp. Lakialoite laiksi lastensuojelulain 75 §:n muuttamisesta, 1.)

3 ITSENÄISTYMINEN ELÄMÄNVAIHEENA

3.1 Nuoruus ja itsenäistyminen kehitysvaiheena

Nuoruusikä määritellään ajoittuvaksi yleensä 13–25 ikävuoden aikoihin, jolloin siirrytään lapsuudesta kohti aikuisuutta. Nuoret elävät nuoruusvaiheessa niin sanottua kehityspsykologista yksilöllistymisen toista vaihetta, jossa lapsuuden aikana rakentuneet psyykkiset struktuurit prosessoidaan uudestaan mentäessä kohti itsenäistymistä ja vastuunottoa oman elämän hallinasta. Erilaisilla kasvuympäristöillä, kuten koululla tai kavereilla, on valtava merkitys nuoren kehitykselle ja tasapainoisuudelle. Itsetietoisuus lisääntyy, nuori lähtee helposti vertailemaan itseään muihin sekä suhtautuu herkkyydellä muiden antamaan palautteeseen. Jos nuoren psykologisia perustarpeita ei huomioida tai ne torjutaan, johtaa se nuoren pettymyksen kokemukseen, joka voi purkautua kielteisenä käytöksenä sekä heikentyneenä hyvinvointina. Aito huomioiminen ja itsenäistymiseen rohkaiseminen tukevat nuoren positiivista kehitystä. Itsenäisyyteen kannustaminen sekä tukeminen ei tarkoita kuitenkaan sitä, että nuori jäisi yksin ilman aikuisia. Yksilöllinen kehitystaso huomioiden nuorta tulisi kannustaa vastuun ottamiseen ja antaa positiivista palautetta aina kun siihen on pienäkin aihetta. (Pulkkinen, Ahonen, Ruoppila 2023, 28, 182, 214.)

Itsenäistyminen on helpompaa lapsuudessa turvallisen kiintymyssuhteen muodostaneelle nuorelle kuin turvattomasti kiintyneelle. Nuoret, joilla on turvallinen kiintymyssuhde pystyvät muodostamaan uusia suhteita aiempien varaan. Usein sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla voi olla ongelmia kiintymyssuhteiden muodostamisessa lapsuudessa, mikä saattaa vaikeuttaa nuoren itsenäistymistä ja kehitystä. Turvattomuus voi lisätä antisosiaalisuutta sekä pahentaa masennusoireita. Nuori tarvitsee itsenäistymisen tukemiseen ja onnistumiseen turvallisia, vakaita suhteita aikuisiin. Nuoruusikää voidaan myös ajatella uuden mahdollisuuden aikana, kuten esimerkiksi sijaishuollossa voidaan vaikeista lähtökohdista tuleva nuori saada turvallisessa ympäristössä luottamaan jälleen itseensä sekä yhteiskuntaan. (Sinkkonen 2018, 92–94.)

3.2 Itsenäistyminen ja sijaishuolto

Minna Kaasinen (2019) on pro gradu tutkielmassaan Osallisuuden kokemuksia itsenäistyvän nuoren elämässä- tutkinut teemahaastattelun kautta lastensuojelu nuorten kokemuksia osallisuudesta jälkihuollon aikana. Kaasinen nostaa esille tutkimuksessaan sen, kuinka nuoret ovat kokeneet konkreettisen avun jälkihuollossa tärkeäksi, ja kuinka luottamuksellinen suhde jälkihuollon työntekijään on vaikuttanut positiivisesti heidän itsenäistymiseensä. Luottamus jälkihuollon työntekijään mahdollisti myös vaikeista asioista puhumisen. Tutkimukseen osallistuneet nuoret kuvasivat jälkihuollon tuen korvaamattomaksi, sen avulla heidän itsenäistymisensä oli alkanut. Konkreettisen tuki asumiseen sekä talousasioihin auttoi nuoria myös osallisuuden kokemuksessa. Nuoret olivat tuoneet esiin haasteita ymmärtää monimutkaista, erityisesti talousasioihin liittyvä byrokratiaa yksin. Talousasioiden hoitaminen yhdessä toi nuorille varmuutta oppia jatkossa hoitamaan asioita itse. (Kaasinen 2019, 44, 47.)

Siirtymävaiheet lastensuojelussa, kuten sijaishuollon päättymisen ja siirtyminen jälkihuoltoon, ovat usein haasteellisia muutoksen aikoja. Jälkihuoltoon siirtymisvaiheessa nuorella tulisi olla jo hyvät val-

miudet itsenäiseen elämään sekä kykyä ennakoida mahdollisia ongelmia ja haasteita. Siirtymävaiheissa toistuvat usein aiemmin elämässä läpi käydyt prosessit, kuten luopuminen ja uudelleen aloittaminen. Joskus nuorella voi olla siirtymävaiheessa elämäntilanne, jossa hänellä ei ole kunnollista tukiverkostoa esimerkiksi vanhemmista tai muista sukulaisista. Nuoren hyvinvointi sekä kokemus siitä, että hänestä pidetään huolta, tulisi turvata myös jälkihuollon piirissä. Tämän vuoksi olisi tärkeää hahmottaa jälkihuolto ja sijaishuolto yhtenäisenä kokonaisuutena. Sijaishuollon aikana tulisi jo hyvissä ajoin aloittaa nuoren tukeminen ja valmistaminen sijaishuollon päättymisen jälkeiseen itenäistymiseen. Yksi suurimmista haasteista sijaishuollon päättyessä onkin se, että nuori kokee, ettei tarvitse jälkihuoltoa eikä halua ottaa sitä vastaan. (Bardy 2013, 264, 270.) Pohdimme että erityisesti silloin, jos nuori kokee olevansa yksin ilman tukiverkostoa, olisi äärimmäisen tärkeää saada aikaan luottamus jälkihuoltoa kohtaan. Nuoren tulisi saada kokea, että on olemassa taho, jonka puoleen voi kääntyä turvallisesti, kun tarvitsee tukea ja apua.

4 NUORTEN TALOUSOSAAMINEN

4.1 Nuorten talousosaaminen tutkimuksissa

Laura Luukkanen sekä Anu Raijas (2012) ovat tehneet Kulutustutkimusseuralle Nuorten näkemyksiä taloudellisesta osaamisesta- tutkimuksen. Tässä tutkimuksessa he tarkastelevat 15–20-vuotiaiden nuorten mielipiteitä ja ajatuksia omasta talousosaamisesta. Tutkimuksessa on todettu, että erilaisista talouteen liittyvistä materiaaleista ei saada hyötyä, jos ne eivät kohtaa haluttua yleisöä. Talousasioihin liittyvät tietolähteet voivat olla nuorille vaikeita löytää, vaikka nykyään onkin paljon erilaisia kanavia tiedon etsimiseen. Yksi tärkeimpiä seikkoja nuorten talousasioita tarkastellessa on se, kuinka nuoret osaavat sopeuttaa sekä suunnitella käytössä olevat, usein niukat, rahavarat elämisen kuluihin. Nuorten tulisi siis erityisesti keskittyä rahankäyttämisen suunnitteluun, jotta voitaisiin välttyä turhilta taloudellisilta riskeiltä. Nuoret erityisesti ovat alttiimpia tekemään huonoja valintoja, jotka voivat aiheuttaa pitkään kestäviä ongelmia. (Luukkanen & Raijas 2012.)

Laura Sistonen (2017) on käsitellyt sosiologian pro gradu- tutkielmassaan Tuhansien murheellisen lainojen maa? Nuorten velkaantumisen laajuutta sekä siihen johtaneita syitä. Sistosen mukaan itseenäistyminen sekä muut suuret elämänmuutokset näyttäisivät olevan riskitekijöitä nuoren velkaantumiseen. Velkaantumisen taustalla on usein nuoren vähäiset voimavarat ja elämäntilanne. Velkaantumiseen vaikuttaa myös vahvasti kulutustottumukset sekä käyttäytyminen. Sistosen mukaan nuorten hedonistinen kulutus on kasvanut, mitä voidaan tulkita niin että osittain velkaantuminen johtuu tunnepohjaisesta ostoskäyttäytymisestä.

Kuluttajatutkimuskeskus on koonnut Nuorten talousosaamisen edistäminen- oppaan. Opas on osa tutkimushanketta, jota oli vuosina 2011–2012 Kuluttajatutkimuskeskuksen lisäksi mukana rahoittamassa Toimijat, kanavat ja tavat nuorten taloudellisen osaamisen edistämässä (TOKATA), Tekes, Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu, Finanssialan Keskusliitto, Pörssisäätiö, Suomen Pankki, Tapiola sekä Turva. Oppaassa nostetaan esiin nuorten erilaisia elämäntilanteita, joissa erityisesti koostuu talousosaaminen. Opiskelu, työllistyminen, työttömyys, oman kodin hankinta sekä esimerkiksi armeija tai parisuhde voivat olla elämään suuria muutoksia tuovia tapahtumia myös taloudellisesti. Oppaan keskeinen sanoma on se, kuinka tärkeää on eri toimijoiden ottaa yhdessä vastuuta nuorten talousosaamisen edistämisestä.

Taloudellisena osaamisena voidaan pitää sitä, kuinka hyvin yksilö hallitsee tietoa ja taitoa taloudesta sekä ymmärrystä siitä, miten päätökset vaikuttavat omaan talouteen. Vuoden 2018 Pisa tutkimuksessa on mitattu nuorten talousosaamista. Tutkimusohjelmassa oli tarkoitus löytää vastauksia siihen, miten hyvin peruskoulun päättävät nuoret osaavat arvioida, etsiä sekä soveltaa tietoa arkielämään ja tulevaistuuteen liittyvissä tarpeissa. Tutkimusten mukaan suomalaisnuorten talousosaaminen on korkea. Suomalaisnuorten osaamisen vaihtelu on kuitenkin suurta ja nuoren taustalla on vaikutusta talousosaamiseen. Tutkimukseen osallistuneista vertailumaista Suomessa sosioekonominen tausta vaikutti talousosaamiseen toiseksi eniten. Nuorten talousosaamiseen vaikutti lisäksi merkittävästi saatu kouluopetus. (Laine, Ahonen & Nissinen 2020, 36–39.) Nuorten sosioekonomisella taustalla on yhteys talousosaamisen tasoon. Pisa- 2018 tutkimuksessa oppilailta on kysytty, mistä he saavat tietoa

talouteen liittyvistä asioissa. Näistä he nimesivät vanhemmat, huoltajat tai muut aikuiset ja sukulaiset, ystävät, televisio tai radio, internet, lehdet ja opettajat. (Laine ym. 2020, 50.)

4.2 Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten talousosaaminen

Sijaishuollossa olevien nuorien talousosaamista on tuettava riittävästi, jotta nuorella on taitoa hallita talouttaan eikä tämä ajaudu velkaantumiseen. Tutkimukset vahvistavat sen, että erityisen suuri riski velkaantua on sellaisilla nuorilla, jotka ovat muuttamassa pois kotoa. Velkaongelmien syitä ovat esimerkiksi elämänmuutokset, menojen kasvaminen äkillisesti sekä liian suuri kulutus. Pienituloisuus, vähäinen koulutus ja nuoruus ovat myös itsestään riski ylivelkaantumiselle. Erityisesti täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevat nuoret kuuluvat ikäryhmään, jotka ovat vaarassa velkaantua. (Peura-Kapainen, Aalto, Lehtinen & Järvinen 2016, 19–20.)

Pohdittaessa nuorten talousasioita on tarkasteltava asiaa ensisijaisesti siitä näkökulmasta, mitkä lähtökohdat sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella on hoitaa ja hallita omaa talouttaan – millainen talousosaaminen nuorella on. Apua taloudenhallintaan tulisi saada riittävästi jo ennen jälkihuoltoon siirtymistä, sillä talouteen liittyviä ja huomioitavia asioita on paljon. Huomioitavaa on etenkin se, että sijaishuollossa olleella nuorella ei välttämättä ole vanhempia tai muita perheenjäseniä, joilta saada riittävästi tietoa talousasioista. Myös koulunkäynti on voinut olla katkonaista tai sisältää erinäisiä haasteita, jolloin koulun tarjoama opetus taloudesta ei ole tavoittanut nuorta riittävästi. Talousosaamisen opettaminen nuorille sijaishuollossa on tärkeää, jotta jälkihuoltoon siirtyessä nuorella olisi vastaavat taidot taloudesta, kuin kotoa itsenäistyvillä nuorilla.

Talusasioden hoitaminen voi olla sijaishuollosta itsenäistyville nuorille erityisen kuormittavaa, etenkin jos siitä tulee ottaa vastuu yhtäkkiä. Jos nuorella ei ole tietämystä talouden normaaleista kustannuksista kuten esimerkiksi arjen ruokakuluista, voi se yllättää nuorta ja talous mennä ahdingoon. Nuorelle voi tulla tilanteita eteen, että joutuu lainaamaan rahaa muilta tai joutuu ottamaan pikavippejä. Tämän vuoksi nuoren on tärkeää tietää, että jos rahat eivät riitä peruselämiseen, voi nuorella olla oikeus toimeentulotukeen. Toimeentulotuki on tarveharkintaista ja sitä voidaan myöntää jo tulot eivät riitä joka päiväsiin menoihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023b). Yleensä toimeentulotukea myönnetään kuukaudeksi kerrallaan, jonka vuoksi toimeentulotukea on haettava joka kuukausi erikseen, eikä toimeentulotuen määrästä ole varmuutta. Nuorelle toimeentulohakemusten täyttäminen kuukausittain voi olla raskasta. Tärkeää olisikin, että itsenäistyessä nuori tietäisi tarkat tulonsa ja hahmottaisi, mihin rahat riittävät. Itsenäistyvän nuoren elämässä on paljon muutoksia ja usein sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella on paljon muitakin arkea kuormittavia tekijöitä. Talouden hallinta on tärkeää, se tuo tasapainoa nuoren elämään.

4.3 Nuoren itsenäistymisvarat

Lastensuojelulain (417/2007) 77§ on säädetty lapsen itsenäistymisvaroista. Lapsen tai nuoren ollessa sijoitettuna kodin ulkopuolelle, on hyvinvointialueen sijoituksen päättyessä tuettava itsenäistyvää nuorta itsenäistymisvaroilla. Nuoren itsenäistymiseen on varattava kuukausittain summa, joka vastaa vähintään

40 prosenttia tämän sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (1992/734) 14§ tarkoitetuista tuloista, korvauksista tai saamisistaan. Tällaisia tuloja lapsella ovat esimerkiksi jatkuvat etuudet; elatusapu, eläkkeet, elinkorot, avustukset tai muut hänestä maksettavat korvaukset, tulot tai saamiset. Tässä summassa ei oteta huomioon lapsilisää. Mikäli nuorella ei ole tuloja, korvauksia tai saamia tai ne ovat riittämättömiä, tulee sijoituksen päättyessä sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tukea nuorta tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla. Itsenäistymisvarojen on tarkoitus tukea nuorta asumisessa, koulutuksessa ja muissa itsenäistymiseen liittyvissä kustannuksissa. Itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta päättää hyvinvointialue. Lähtökohtaisesti varat on kuitenkin annettava nuorelle itsenäistymisvaiheessa tai jälkihuollon päättyessä. Varat tulee antaa viimeistään nuoren täyttäessä 25- vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 77§.)

Jälkihuollon taloudellisen tuen ja itsenäistymisvarojen raja ei ole täysin selkeä, vaikka itsenäistymisvarojen käyttötarkoitus on rajattu lailla. Itsenäistymisvaroja voidaan käyttää ainoastaan itsenäistymiseen liittyviin kustannuksiin. Jälkihuolto velvollisen hyvinvointialueen on varmistettava ennen itsenäisvarojen maksamista, että lapsen tai nuoren perustarpeista huolehditaan riittävästi jälkihuollon taloudellisella tuella, mikäli tarve siihen on. Nuoren itsenäistyessä on ammattilaisten taholta pohdittava, miten ja missä vaiheessa itsenäistymisvarat maksetaan. Hyvinvointialueella on oikeus päättää siitä, maksetaanko rahat kokonaan vai osittain jälkihuollon vielä jatkuessa. Nuoren rahankäyttöä on tärkeä arvioida, sillä nuori ei välttämättä kykene sijoittamaan rahaa siihen tarkoitukseen, johon itsenäistymisvarat ovat tarkoitettu. Itsenäistymisvarojen maksua voidaan siirtää tarvittaessa myöhempään ja sopivampaan ajankohtaan, mutta ne on maksettava viimeistään 25-vuoden ikään mennessä. (Araneva 2022, 712–716.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluin – hankkeen työelämäkumppaneilta oli noussut esille tarve koota itsenäistyvän nuorten talouteen liittyvät asiat yhtenäiseksi tsekkauslistaksi. Opinnäytetyömme oli kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli vastata tähän tarpeeseen. Kehitimme talousasioiden tsekkauslistan lastensuojelun nivelvaiheeseen, kun itsenäistynyt nuori siirtyy sijaishuollosta jälkihuoltoon. Tavoitteenamme oli kerätä monipuolista tutkimustietoa, jonka pohjalta koostimme tiiviin tietokokonaisuuden sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten talousasioista. Tsekkauslista on toteutettu sähköisenä A4-kokoisena tuotoksena, jonka muotoilussa on huomioitu, että listan voi halutessaan myös tulostaa paperiversiona. Tsekkauslistan tueksi teimme tsekkauslistan sisällöstä videon, joka on suunnattu erityisesti sijaishuollossa oleville nuorille. Tavoitteenamme oli luoda video, jonka avulla nuori pystyy hahmottamaan ja ymmärtämään talousasiat paremmin. Tsekkauslista sekä video tukevat näin toisiaan. Valitsimme tämän toteutusmuodon, koska koemme että tsekkauslistaa sekä videota on helppo käyttää lastensuojelun sijaishuoltoyksiköiden arjessa. Tsekkauslistan sekä videon avulla nuorta voidaan ajoissa tukea ja valmistaa jälkihuoltoon ja itsenäistymistä varten jo sijaishuollon ohjaajien toimesta. Tsekkauslista sekä video voidaan liittää myös Savonian opiskelijoille lastensuojelu opintojakson oppimateriaaleihin, video on julkaistu YouTube -palvelussa julkisena.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

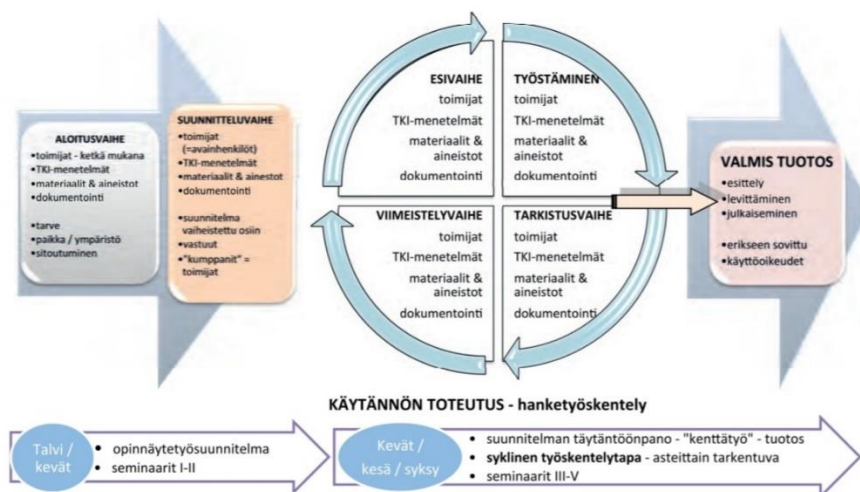
6.1 Konstruktivistinen kehittämismalli

Opinnäytetyömme kehittämismalli on konstruktivistinen, joka koostuu vaiheista, joista jokainen sisältää tehtäviä ja niiden arviointia. Oman työskentelyn reflektointia tapahtuu työn jokaisessa vaiheessa. Konstruktivistisessa mallissa korostuu yhteisöllinen sekä osallistava näkökulma. Kehittämistyön aloitusvaihe sisältää kehittämistarpeen, mukana olevat toimijat sekä alustavan idean kehittämistehtävästä. Aloitusvaiheessa käydään myös läpi merkityksellisiä asioita opinnäytetyön onnistumisen kannalta sekä tuesta ja sitoutumisesta mitä saimme toimeksiantajalta (Salonen 2013, 16–17.)

Aloitusvaiheen jälkeen konstruktivistisessa kehittämismallissa siirrytään suunnitteluvaiheeseen, jossa tehdään kirjallinen työsuunnitelma. Suunnitelman tulee sisältää tavoitteet, miten toimitaan, vaiheet, toimijat, materiaalit ja aineistot sekä tiedonhankinta menetelmät. (Salonen 2013, 17.)

Hyväksytyön työsuunnitelman jälkeen siirrytään varsinaiseen kehittämistyön työstövaiheeseen, joka on pisin sekä vaativin konstruktivistisen kehittämismallin vaihe. Työstövaiheessa korostuvat suunnitelmallisuus, epävarmuuden sietäminen, sitkeys sekä vastuullisuus. Myös toimijoiden vastuiden hoitaminen sekä sitoutuminen työhön ovat merkittävässä roolissa. Ohjaus ja saatu palaute ovat erittäin merkityksellisiä kehittämistyössä onnistumisen kannalta. (Salonen 2013, 18.)

Tarkistusvaiheessa kehittämistyötä arvioidaan ja mahdollisesti palataan vielä työstövaiheeseen. Tarkistusvaiheen päättyessä siirrytään työn viimeistelyvaiheeseen, jossa vielä hiotaan ja karsitaan sekä kirjallista raporttia että varsinaista tuotosta. Kehittämistyön tuloksena syntyy valmis, konkreettinen tuotos. Valmis tuotos esitellään ja julkaistaan. (Salonen 2013, 18–19.)

KUVA 1. Konstruktivistinen kehittämismalli (Salonen 2013)

6.2 Suunnittelu

Ajatus opinnäytetyön aiheesta syntyi vuoden 2022 loppu puolella siitä, että molemmat meistä työskenteli lastensuojelun kentällä. Halusimme tehdä opinnäytetyön lastensuojelun sijaishuoltoon liittyen. Olimme molemmat huomanneet epäkohtia ja eroavaisuuksia lastensuojelun sijaishuollosta ja ryhdyimme miettimään, voisiko opinnäytetyön tehdä siten, että siitä olisi oikeasti hyötyä. Löysimme Savonia Ammattikorkeakoulu Oy:n Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluihin hankkeen, johon otimme yhteyttä opinnäytetyöhön liittyen. Toimeksiantajaksi opinnäytetyöllemme tuli kyseinen hanke. Päätimme kohdistaa opinnäytetyön aiheita lastensuojelun jälkihuoltoon ja valitsimme kehittämistyö menetelmän, sillä halusimme kehittää jälkihuoltoa. Aluksi ajatuksena oli tehdä opas jälkihuollosta, mutta huomasimme oppaita olevan jo kattavasti tarjolla sekä näkemyksemme mukaan oppaat jäävät sijaishuollossa ammattilaisilta usein lukematta.

Aloitussivaiheessa teimme aihekuvauksen, joka sisälsi suunnitelman myös opinnäytetyön aikataulusta. Hyväksytyin aihekuvauksen jälkeen siirryimme suunnitteluvaiheeseen. Suunnitteluvaiheessa tapasimme opinnäytetyömme toimeksiantajaa etäyhteyden välityksellä. Hankkeelta keräsime tietoa, mitä jälkihuollossa erityisesti tulisi kehittää. Esiin hankkeen sidosryhmiltä nousi nuorten talousongelmat ja kuinka nuoria tulisi tukea talousasioissa. Hankkeesta toivottiin talousasioiden tsekkauslistaa sijaishuoltoon. Tsekkauslistalta voisi tarkistaa esimerkiksi Kelan etuuksien hakemisen aikarajat. Tsekkauslistan tarkoitus on toimia muistilistana sijaishuollossa, siitä voi tarkistaa ja siihen voi merkitä, kun nuoren kanssa on käyty listassa olevat asiat läpi. Tsekkauslistan lisäksi halusimme tehdä videon sijaishuoltoon nuorelle ja sijaishuollon ammattilaiselle talousasioista. Talousasioita koskevaan tsekkauslistaa ja videota varten keräsime aiempaa tutkimustietoa eri tietokannoista ja hyödynsime kirjaston valikoimaa. Tapasimme tiedonhaku varten Savonian kirjastoinformaattikon, jotta osaisimme etsiä lähteitä kattavasti eri tietokannoista. Tiedonhaun aloitimme varhaisessa vaiheessa keväällä 2023 ja jatkoimme tiedon keräystä kesän 2023 alussa, jolloin siirryimme työssämme toteutusvaiheeseen. Toteutusvaiheessa perehdyimme enemmän talousasioihin ja keskityimme tsekkauslistaan tuleviin asioihin sekä videon työstämiseen.

6.3 Kehittämistyön toteutus

Toteutusvaiheen aloitimme heti kesän 2023 alussa, suunnitellun aikataulun mukaisesti. Nuorten talouteen liittyvää tutkimustietoa löysimme todella paljon, joten jouduimme tekemään tiukkaa rajausta siitä mitä asioita pystyimme tsekkauslistalle kokoamaan. Toteutusvaiheessa kesän 2023 aikana koostimme ja rajasimme keräämäämme aineistoa perustuen siihen, millaisia talousasioiden haasteita sijaishuollossa olevilla nuorilla on. Päätimme valita tsekkauslistalle tietoa myös nuorten talouden perustaidoista, jotka tutkimustiedon perusteella koetaan merkittäviksi onnistuneen itsenäistymisen kannalta. Opinnäytetyön toimeksiantajalta saimme hyviä ideoita ja näkökulmia erilaisiin talouspeleihin ja pelillisyyden hyödyntämiseen. Toimeksiantajan työelämä kumppaneilta oli myös noussut tarve listata Kelan tukien haku ja siihen liittyvät aikarajat. Tsekkauslistalle nostettuihin valintoihin vaikutti myös se, että halusimme listan olevan tarpeeksi yksinkertainen sekä helppolukuinen, jotta sitä olisi miellyttävä käyttää. Näin päädyimme siihen, että kymmenen talousasiaa on sopiva määrä tsekkauslistalle käytännön työn sekä listan visuaalisen ilmeen kannalta.

Tsekkauslistan visuaalinen ilme muotoutui sen mukaan minkä verran talouteen liittyviä asioita katsottiin tarpeelliseksi sisällyttää työhön ja miten ne asettuivat työskentelyn kannalta loogisesti. Listan koostimme sen jälkeen, kun olimme koonneet kymmenen talousasiaa kirjalliseen työhömmä ja käyneet valinnat läpi huolella. Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkain jälkihuoltopalveluin- hankkeessa oli mahdollista myös tuottaa tsekkauslistasta painettu versio, jos hankkeen yhteistyökumppanit sitä toivovat. Tsekkauslistan visuaalisessa ilmeessä halusimme korostaa sen asiasisältöä ja jättää koristeellisuuden vähemmälle huomiolle. Huomioimme myös sen, että tsekkauslista säilyy siistinä eikä sisällä suuria värillisiä osia, jos sen haluaa tulostaa paperille.

Liitimme opinnäytetyöhömmä tsekkauslistan tueksi nuorille suunnatun havainnollistavan videon, joka julkaistiin kaikille avoimena YouTube videopalvelussa. Video toteutettiin animaatio tyyliä itse piirtämällä ja äänittämällä selostus tähän tarkoitettu ohjelmalla. Videolla tarkoitetaan viestinnän muotoa, jossa yhdistyvät ääni ja liikkuva kuva. Oulun kaupungin kulttuuri- ja sivistyspalveluiden sekä eBrand Oy:n tekemän SoMe ja Nuoret 2022 – katsauksen nuorten sosiaalisen median käytöstä- mukaan nuori käyttää viikossa keskimäärin 15–20 tuntia sosiaalisessa mediassa. Videopalvelu YouTube oli nuorten toiseksi suosituin sosiaalisen median palvelu, jossa he viettävät aikaa. Kyselyssä nousi selvästi esiin, että valtaosa, (84%) nuorista käyttää sosiaalisen median palveluita tiedon lukemiseen, katseluun sekä kuuntelemiseen. (eBrand 2022.) Perustuen tähän tutkimustietoon nuorten sosiaalisen median käytöstä sekä YouTube-palvelun suosiosta, valitsimme videon toteutustavaksi. Video on nuorille kiinnostavampi informaatiokanava kuin esimerkiksi erilaiset painetut tai sähköiset oppaat.

Syksyn 2023 aikana jatkoimme vielä toteutusvaihetta, jonka jälkeen siirryimme lokakuun 2023 aikana tarkistusvaiheeseen. Täydensimme ja muokkasimme työtämme useaan kertaan vielä tarkistusvaiheen aikana. Palautetta kysyttiin toteutusvaiheen aikana toimeksiantajalta.

6.4 Tsekkauslistan sisältö

Opinnäytetyössämme laadimme sähköisen talousasioiden tsekkauslistan niistä asioista, jotka tulisi ennen sijaishuollon päättymistä huolehtia nuoren kanssa kuntoon. Tsekkauslistaan kokosimme kymmenen tärkeintä talousasiaa sekä niihin liittyviä aikarajoja. Sijaishuollon ohjaajat sekä nuoret voivat käyttää tsekkauslistaa sähköisessä muodossa tai sen voi tulostaa paperille. Listaan voi konkreettisesti merkitä kunkin asian hoidetuksi, jolloin se toimii selkeänä työvälineenä sekä muistilistana myös nuorelle.

6.4.1 Taloudelliset tuet

Kelalta haetaan nuoren elämäntilanteen mukaan asumistukea, opintotukea, kuntoutusrahaa sekä toimeentulotukea. Kelan käsittelyajat vaihtelevat hakemustyyppin mukaan, toimeentulotukihakemus käsitellään seitsemän arkipäivän kuluessa, kun taas kuntoutusrahan keskimääräinen käsittelyaika on 15 vuorokautta. Pisin käsittely aika, 21 vuorokautta on yleisessä asumistuessa, opintotuessa käsittely kestää noin 13 vuorokautta. Hakemuksia tehdessä on hyvä huomioida, että joskus käsittely voi venyä esimerkiksi sen mukaan millainen ruuhkatilanne Kelalla on ja että ilmoitetut käsittelyajat ovat laskennallisia keskiarvoja. (Kansaneläkelaitos 2023a.)

Työttömyysetuutta varten täytyy ilmoittautua TE-toimistoon, josta annetaan lausunto työttömyysetuuden hakemiseen joko Kelalta tai työttömyyskassasta. TE-toimiston tämän hetkinen keskimääräinen käsittelyaika on 38 päivää. Hakemukset ovat tärkeää tehdä huolellisesti ja liittää mukaan kaikki vaadittavat liitteet käsittelyn sujuvuuden takaamiseksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023.)

6.4.2 Asunto ja siihen liittyvät kulut

Nuoren kanssa yhdessä on ajoissa mietittävä, millainen asumismuoto tukee nuoren itsenäistymistä. Onko nuoren mahdollista hakea opiskelija-asuntoa, nuorisoasuntoja tai etsitäänkö asuntoa vapailta markkinoilta tai esimerkiksi kaupungin vuokra-asunto tarjonnasta. Nuoren tilanteen mukaan voidaan kartoittaa myös tarve tuetulle tai yhteisölliselle asumiselle. Tuettua asumista haetaan oman sosiaalityöntekijän kautta ja siihen tarvitaan kunnan maksusitoumuspäätös, tämän jälkeen laaditaan asumis-palvelusuunnitelma. (Aspa-säätiö 2023.) Prosessissa on useita vaiheita, joten siihen pitää varata tarpeeksi aikaa. Tuettua asumista tarjoavat esimerkiksi useat eri liitot sekä säätiöt. Kun asunto on hankittu, täytyy sinne laatia sähkösopimus sekä huolehtia kodin vakuutukset kuntoon niin että ne ovat heti muuttohetkellä jo voimassa.

Omaan asuntoon muuttaminen tuo paljon huomioitavia asioita sekä vastuuta. Asunnon hankinnassa täytyy huomioida asumistuen hakeminen, mahdollinen takuuvuokra tai vuokratkausa, sähköliittymät ja kotivakuutus. Laskujen- sekä vuokranmaksupäivät ovat tärkeä nuoren hahmottaa. On hyvä myös huomioida, meneekö laskut suoraveloituksena tililtä tai maksetaanko asumistuki suoraan vuokranantajalle, jolloin nuorelle ei kasaannu liian monia asioita muistettavaksi.

Nuoren sosiaalityöntekijän kanssa kartoitetaan ja mietitään yhdessä, miten jälkihuollon itsenäistymisvaroja käytetään nuoren asunnon kalustamiseen sekä esimerkiksi takuuvuokraan. Itsenäistymisvaroista voidaan myös harkinnan mukaan tukea nuoren hankintoja opiskeluun, työhön tai liikkumiseen liittyen. (Terveiden ja Hyvinvoinninlaitos 2023a.) Tarvittavia kodin hankintoja kannattaa listata yhdessä nuoren kanssa hyvissä ajoin ennen sosiaalityöntekijän tapaamista itsenäistymisvarojen käyttöön liittyen.

6.4.3 Muut huomioitavat taloudelliset kulut sekä budjetointi

Täysi-ikäisen nuoren puhelinliittymä voidaan siirtää operaattorin asiakaspalvelussa nuoren omaan omistukseen, samalla on hyvä tilaisuus päivittää liittymä vastaamaan sen hetkisiä tarpeita. Nuoren kanssa tulee laatia arjen budjetti elämiseen, jossa huomioidaan tulot sekä pakolliset menot. Tämä auttaa nuorta hahmottamaan millainen summa kuukaudessa tai päivässä on vara käyttää muihin, ei pakollisiin, menoihin. Budjettia laadittaessa huomioitava ruokakulujen lisäksi puhelinlasku, tarvittavat lääkkeet sekä muut mahdolliset terveydenhoitokulut. Matkakulut esimerkiksi opiskelu- tai työpaikkaan sekä mahdolliset lainat tai osamaksut muodostavat myös osan pakollisista kuluista.

6.5 Sijaishuollossa huomioitavat asiat

Sijaishuollossa talousosaamista voi lähteä kartuttamaan heti sijoituksen alkaessa lapsen ikätason mukaisesti. Talousosaaminen nuorilla voi olla hyvin eri tasolla. Siinä missä toinen nuori on hyvinkin taitava rahankäyttäjä, voi saman ikäisellä nuorella olla paljonkin haasteita rahankäytössä. Hyvä kuitenkin on huomioida itsenäistymisvaiheen tuoma muutos nuoren elämässä, taitava rahankäyttäjäkin

voi olla hukassa talousasioissa itsenäistymisen jälkeen. Tämän vuoksi talousosaamisen tukeminen ja nuoren apuna oleminen on tärkeää. Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren kohdalla on huomioitava monia asioita.

6.5.1 Talouden hahmottaminen

Nuoren käsitystä rahanarvosta on hyvä kartoittaa sijaishuollossa ja auttaa nuorta ymmärtämään, mihin rahat riittävät. Itsenäistymisen kynnyksellä nuoren kanssa voi tehdä konkreettista listaa, mihin tämän kanssa voi listata nuoren tulot ja menot. Tämä voi auttaa nuorta hahmottamaan esimerkiksi sitä, millaista vuokraa hänellä on vara maksaa tai onko hänellä vara pitää esimerkiksi ajoneuvoa. Apuna talousosaamisen opettamiseen voi käyttää myös pelillistämistä. Pelaamisen avulla nuori voi oppia hahmottamaan abstrakteja asioita ja käsitteitä ja lisäksi se on innostava ja hauska tapa opettaa. Talousasioiden opettelu pelaamisen avulla voi auttaa etenkin sellaista nuorta, jolla voi olla vaikeuksia muutoin keskittyä. Esimerkiksi Suomen Pankin verkkosivuilta löytyy kattava listaus nuorille suunnatuista talouspeleistä, joista yksi todella mielenkiintoinen on narratiivinen roolipeli Taloussankari. Tässä pelissä pelaaja tekee talouden hallintaan liittyviä päätöksiä erilaisissa arjen tilanteissa ja saa näistä palautetta. Listaan on kerätty digitaalisten pelien lisäksi myös lautapelejä sekä pelillisiä oppimisympäristöjä. (Suomen Pankki 2023.)

Nuorella voi olla oikeus erilaisiin Kelalta haettaviin tukiin, esimerkiksi opintotuki, asumistuki, vammaistuki ja kuntoutusraha (Kansaneläkelaitos 2023c). Nuoren oikeus tukiin on selvitettävä riittävän varhaisessa vaiheessa, sillä käsittelyajat hakemuksissa voivat olla pitkiä. Erilaisten tukien ja etuuksien hakeminen on tärkeää käydä nuoren kanssa läpi koska jotkin etuudet ovat määräaikaaisia ja nuoren on osattava hakea niitä itse uudelleen. Hakemuksiin voi tarvita myös esimerkiksi lääkärinlausuntoja, päätöksiä opiskelupaikasta, erityisestä tuesta ja tehdyistä opiskelusuunnitelmista. Tämän vuoksi on tärkeää kartoittaa tukien hakeminen riittävän varhaisessa vaiheessa. Tieto tulevaisuuden tuloista auttaa myös nuorta hahmottamaan omaa talouttaan. Nuoren kanssa voi olla tarpeen listata ylös päivämääriä siitä, milloin etuudet tulevat tämän tilille ja milloin vuokra ja muut kulut tulevat maksaa.

6.5.2 Pankkikortti sekä verkkopankin käyttäminen

Pankkikortin sekä verkkopankkitunnusten hankkiminen on tehtävä riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta nuorella on mahdollisuus opetella niiden käyttöä yhdessä aikuisen kanssa. Pisan tutkimuksen mukaan pankkikorttia käyttävät nuoret omaavat paremman talousosaamisen kuin nuoret, joilla ei ole käytössään pankkikorttia (Laine, Ahonen & Nissinen 2020, 66). Verkkopankkitunnukset ovat välttämättömät, jotta nuori voi maksaa laskunsa. Nuorta voi auttaa myös käyttämään pankin suoraveloituspalvelua, jolloin esimerkiksi puhelinlasku ja vuokra lähtevät automattisesti veloitukseen tililtä, eikä nuoren tarvitse huolehtia näiden asioiden maksamisesta. Monet hakemukset hoidetaan nykyään verkossa, ja verkkopankkitunnukset mahdollistavat hakemusten tekemisen. Lääkärin ajanvaraukset saatetaan myös hoitaa verkossa, sekä Oma Kanta-palveluun pääseminen vaatii verkkopankkitunnuksilla tunnustautumisen.

6.5.3 Apua ja tukea talousasioihin

Mikä Jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyö oppaassa on selvitetty nuoren kokemuksia saamastaan tuesta jälkihuollossa. Selvityksen mukaan nuoret ovat kokeneet rahallisen tuen saamisen hyvin tärkeäksi. Selvityksessä myös ilmeni, että nuorten avunsaanti on vaihtelevaa ja heillä ei aina ole tietoa, mistä he voisivat apua saada. (Pukkio & Hipp 2016, 112–113.) Jo sijaishuollossa on tärkeää antaa nuorelle tietoa, mitä apua sijaishuollon jälkeen nuori voi jälkihuollosta saada sekä selvittää nuoren kanssa, mitä kustannuksia jälkihuolto voi maksaa nuorelle. Oli nuori jälkihuollossa tai ei, on tärkeää antaa nuorelle tietoa, minne nuori voi olla yhteydessä ja mistä tämä voi saada neuvoa esimerkiksi talousasioissa. Apua ja neuvontaa voi saada maksuttomasti esimerkiksi Takuusäätiöltä, joka on voittoa tavoittelematon sosiaalialan järjestö, jonka tarkoituksena on ehkäistä ja ratkaista talous- ja velkaongelmia (Takuusäätiö julkaisuaika tuntematon.) Nuorelle voi tulla itsenäistyttyään eteen tulla tilanteita, jolloin rahat eivät riitäkään. Tuolloin välitön apua voi olla tarpeen, jottei nuoren tilanne raha-asioiden kanssa pääse kriisiytymään.

Nuorta voi auttaa se, että hänen kanssaan on harjoiteltu erilaisia taloudenhallintakeinoja ennen itsenäistymistä. Tarvittaessa ja nuoren halutessa, nuori voi hankkia itselleen omaehtoisen luottokiellon. Edunvalvontaa voidaan hakea nuorelle jo ennen kuin hän täyttää 18-vuotta, mikäli nuorella on suuria vaikeuksia taloudenhallinnassa ja perusteet edunvalvonnalle täyttyvät. Jos nuori omaa varallisuutta, eikä hallitse omaa talouttaan sekä on altis taloudelliselle hyväksikäytölle, voidaan edunvalvontaa hakea myös siinä tilanteessa. (Yliruka ym. 2020,37.)

6.6 Arviointi

Opinnäytetyön tuloksista raportoitiin Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkain jälkihuoltopalveluin-hankeelle ja sen yhteistyökumppaneille. Tsekkauslista toimitettiin sähköisenä toimeksiantajalle, jotta se voidaan julkaista toimeksiantajan verkkosivuilla, jossa julkaistaan myös linkki videoomme. Toiveena oli, että tsekkauslistaa sekä videota voitaisiin jakaa niin lastensuojelulaitoksiin ammattilaisten käyttöön sekä esimerkiksi Savonian Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille. Näin opinnäytetyötämme voisi hyödyntää jatkossakin. Valmis opinnäytetyömme lähetettiin myös Savonia ammattikorkeakoulun toimesta ulkopuoliselle arvioijalle.

7 POHDINTA

7.1 Tsekkauslistan sekä videon merkityksen arviointi

Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluin – hankkeessa oli noussut työelämäkumppaneilta esille tarve koota itsenäistyvän nuorten talouteen liittyvät asiat yhtenäiseksi tsekkauslistaksi. Opinnäytetyömme oli kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli vastata tähän tarpeeseen. Kehitimme talousasioiden tsekkauslistan lastensuojelun nivelvaiheeseen, kun itsenäistynyt nuori siirtyy sijaishuollosta jälkihuoltoon. Tavoitteenamme oli kerätä monipuolista tutkimustietoa, jonka pohjalta koostimme tiiviin tietokokonaisuuden sijaishuollosta itsenäistyneiden nuorten talousasioista. Tsekkauslista on toteutettu sähköisenä A4-kokoisena ja sen muotoilussa on huomioitu, että listan voi halutessaan myös tulostaa paperiversiona. Tsekkauslistan tueksi teimme tsekkauslistan sisällöstä videon, joka on suunnattu erityisesti sijaishuollossa oleville nuorille. Tavoitteenamme oli luoda video, jonka avulla nuori pystyy hahmottamaan ja ymmärtämään talousasiat paremmin. Tsekkauslista sekä video tukevat näin toisiaan. Valitsimme tämän toteutusmuodon, koska koemme että tsekkauslistaa sekä videota on helppo käyttää lastensuojelun sijaishuoltoyksiköiden arjessa. Tsekkauslistan sekä videon avulla nuorta voidaan ajoissa tukea ja valmistaa jälkihuoltoa ja itsenäistymistä varten jo sijaishuollon ohjaajien toimesta. Tsekkauslista sekä video voidaan liittää myös Savonian opiskelijoille lastensuojelu opintojakson oppimateriaaleihin, video on julkaistu YouTube -palvelussa julkisena.

Lähtiessämme työstämään opinnäytetyötä, ajatuksenamme oli tehdä opas siitä, mitä tulisi huomioida ennen nuoren siirtymistä jälkihuollon piiriin. Huomasimme kuitenkin pian, että vastaavia oppaita on jo kattavasti saatavilla. Päätimme syventyä enemmän yhteen osa-alueeseen ja ryhdyimme tarkemmin tarkastelemaan nuorten talousosaamista ja taloudellisia haasteita. Alusta asti halusimme toteuttaa opinnäytetyön siten, että lopputulos olisi hyödyllinen ja sitä olisi mahdollista käyttää sijaishuollossa. Nuorten osallisuuden tukemisen näimme tärkeänä asiana. Pohdimme, miten voisimme saada nuorta osallistumaan sekä tarkastelemaan omaa talouttaan, jolloin heille voisi samalla antaa tietoa talousasioista. Toteutustavaksi valitsimme tämän myötä tsekkauslistan, jota sijaishuollossa oleva työntekijä voi käydä läpi yhdessä nuoren kanssa ja katsoa, onko listassa olevat talousasiat huomioitu ennen nuorten itsenäistymistä. Nuoren osallisuutta tukemaan ja kiinnostuksen heräämistä kohtaan halusimme tehdä videon, jossa annetaan tietoa talousasioista. Videon tarkoituksena on toimia ohjaajan tukena talousasioita läpikäydessä. Talouteen liittyvät asiat eivät välttämättä herätä nuoressa innostusta ja talousasioihin keskittyminen voi olla hankalaa. Videon pyrimme toteuttamaan siten, että nuoren olisi helppo seurata sitä ja keskittyminen siihen säilyisi.

Opinnäytetyöhön tietoa kerätessämme luimme läpi paljon erilaisia tutkimuksia ja artikkeleita muun muassa siitä, kuinka paljon sijaishuollosta itsenäistyneet nuoret tarvitsevat tukea ja apua. Useissa materiaaleissa missä nuoria oli haastateltu, olivat nuoret itsekkin tuoneet esiin laitostumisen sijaishuollon aikana. He kokivat jälkepäin isona ongelmana sen, että asiat tehtiin sijaishuollossa heille liian valmiiksi. Mitä pidemmälle opinnäytetyömme eteni, sitä vahvemmas muodostui käsitys siitä, että jokainen meistä lastensuojelussa työskentelevä voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ja auttaa nuorta itsenäistymisen kynnyksellä. Nuoret tarvitsevat enemmän tukea itsenäistymiseen sijaishuollon

aikana. Savonian Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluin – hankkeen tavoitteena on yhtenäistää ja rakentaa jälkihuollon laatukriteeristöä, uskomme opinnäytetyömme tukevan tätä tavoitteita.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessia aloittaessamme tutustuimme Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenerin Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiin suosituksiin. Nämä suositukset ovat kulkeneet läpi koko opinnäytetyöprosessimme ajan. Suositukset toimivat meille muistilistana, mitä tutkimuseettisiä kysymyksiä opinnäytetyöhömmme voi liittyä ja mitä meidän tulee ottaa opinnäytetyötä tehdessä huomioon. Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan mukaan hyvä tieteellinen käytäntö on sitä, että tutkimuksessa tiedeyhteisön tunnistamia toimintatapoja noudatetaan. Näitä toimintatapoja ovat huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, rehellisyys niin tulosten tallentamisessa sekä esittämisessä ja tutkimusten ja niistä syntyneiden tulosten arvioinnissa. (TENK 2021.)

Eettisiä ongelmia aiheuttavat usein etenkin tiedonhankintatavat sekä koejärjestelyt. Ihmisarvon kunnioittaminen on tutkimuksen ensisijainen lähtökohta. Olemme tietoisia siitä, mitä plagiointi on ja opinnäytetyötä tehdessämme varmistamme, että lainatessamme toisen tekstiä käytämme asianmukaisia lähdemerkintöjä. (Hirsjärvi ym. 2014, 21–26). Tutkimuseettiikka on kulkenut mukamme koko opinnäytetyöprosessimme ajan aina ideointivaiheesta tulosten julkaisemiseen. Tiedonhankinnassa hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa sitä, että opinnäytetyössämme käytämme asianmukaisia tietolähteitä (Vilkkä 2022, 39). Opinnäytetyön kirjoitusprosessissa meidän on tullut kiinnittää erityistä tarkkaavaisuutta lähteitä valittaessamme. Meidän on tullut valita sellaisia lähteitä, joiden sisällön ymmärtämiseen taitomme riittävät. Opinnäyteprosessin aikana meidän on täytynyt pohtia, millä tavoin kykenemme tekemään tutkimusta eettisesti kestäväällä tavalla. Opinnäytetyössä raportointiin tulee kiinnittää myös huomiota siten, ettei raportointi ole puutteellista tai harhaanjohtavaa (Hirsjärvi ym. 2014, 21–26).

Opinnäytetyön aikana on meidän tullut kiinnittää erityisesti huomiota omiin työkokemuksiin ja mielipiteisiin sijais- ja jälkihuollosta siten, että emme jätä opinnäytetyöstä ulkopuolelle näihin liittyviä tärkeitä seikkoja, vaikka ne olisivatkin ristiriidassa omien mielipiteidemme kanssa. ”Tieteellistä tietoa on etsittävä ja esitettävä tutkija omaa henkilökohtaista uraa tai tieteellistä arvovaltaa huomioimatta” (Hirsjärvi ym. 2014, 21).

Salassapitovelvollisuudet koskevat meitä opinnäytetyöprosessin aikana. Hanke on antanut meille opinnäytetyötä varten hankkeen aikana kertynyttä tietoa, joita heiltä on kertynyt. Tiedostamme salassapitovelvollisuuden koskettavan myös näitä aineistoja, joita olemme hankkeelta saaneet. Opinnäytetyömme tekeminen on ollut meille ensisijaisesti oppimisprosessi ja sen tehtävä on edistää meidän asiantuntijuuttamme, ammatillista kehittymistä ja työelämäntaitojamme. Tiedostamme roollimme keskeisenä toimijana opinnäytetyötä tehdessä.

7.3 Ammatillinen kasvu

Lopuksi peilaamme ammatillisuutemme kasvua ja kehitystä sosiaalialan kompetensseihin; asiakastyön, eettisyyden, palvelujärjestelmän, kehitys- sekä innovaatio työn, yhteiskunta sekä johtamis- ja

yrittäjä osaamiseen. Ammatillinen kasvu tarkoittaa psyykkis-emotionaalista kasvamista sekä kehitystä kohti syvempää ammatillisuutta. Jotta ammatillinen kasvu on mahdollista, on yksilön henkissä, psyykkisessä, sosiaalisessa sekä maailmankatsomuksessa tapahduttava muutoksia. Kun teoreettinen tieto sekä käytännön kokemus yhdistyvät, puhutaan asiantuntijuuden ytimeä. Jokaiselle ammattilaiselle kehittyy prosessinomaisesti ammatti-identiteetti, jolla tarkoitetaan yksilöllistä käsitystä siitä millaisena ammattilaisena itsensä sekä ammattimaisuutensa kukin kokee. (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä 2019, 20–21, 33–37.) Opinnäytetyössämme syvennyimme erityisesti itsenäistyvien nuorten palvelujärjestelmään sekä asiakastyöhön, josta koemme saaneemme selkeän sekä entistä laajemman kuvan. Koemme että tätä työtä tehdessä tietomme lastensuojelun jälkihuollosta sekä nuorten talousasioiden osaamisesta kasvoi ja syveni, uskomme että tämä prosessi on vaikuttanut suuresti ammatilliseen osaamiseemme lastensuojelusta. Palvelujärjestelmän tarvelähtöinen tuntemus sekä asiakkaan edun eteenpäin vieminen ovat kasvattaneet suuresti merkitystään tämän kehitystyön aikana.

Kehittämistyön prosessi vaati aikaa, joten suunnitelmallisuus sekä ajankäytön tarkkailu olivat merkittävässä roolissa. Oman työmme reflektointia sekä palautteen vastaanottamista olemme harjoittaneet koko opinnäytetyö prosessin läpi. Tarve työllemme nousi esiin suoraan työelämästä, joten se antoi meille paljon motivaatiota sekä innostusta luoda jotain, joka konkreettisesti auttaa ja tukee ohjaajien työtä sijaishuollossa. Koemme oman ammatillisuuden vahvistuneen kehitystyön prosessin aikana, kun olemme yhdistäneet aiempaa teoretietoa uuteen tietoon mitä olemme aineistoja kerätessämme oppineet. Asiantuntijuuden kasvuun liittyy myös se, että olemme saaneet paljon uusia näkökulmia omaan työhömmme lastensuojelun sijaishuollossa. Ymmärrämme, miten tärkeää on aloittaa hyvissä ajoin sijaishuollon aikana nuoren tukeminen itsenäistymiseen. Ongelmanratkaisukyky on myös nousut merkittäväksi kasvun kohteeksi työmme edetessä, olemme joutuneet miettimään monia asioita useasta eri näkökulmasta ja muokkaamaan jo tehtyjä päätöksiä paremmin toimiviksi. Koemme onnistuneemme opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamisessa sekä kokonaisprosessissa, loimme tsekkauslistan sekä videon vastaamaan työelämän tarpeeseen. Videon uskomme erottuvan positiivisesti erilaisista jo aiemmin tehdyistä painetuista sekä sähköisistä oppaista.

7.4 Tsekkauslistan ja videon hyödynnettävyys sekä kehitysideat

Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorien talous näyttäytyy huonona ja heillä on paljon talousvaikeuksia. Näistä talousaasteista heräsi ajatus jatkotutkimusten tarpeelle. Miksi näillä nuorilla on enemmän talousvaikeuksia? Miten näihin mahdollisiin talousvaikeuksiin voisi vaikuttaa sijaishuollossa ja millaista tukea olisi nuorella tarpeen antaa? Mietimme myös opinnäytetyössä tekemämme videon ja tsekkauslistan syventämistä siten, että jokainen aihe olisi tarkemmin ja paloitellummin käyty läpi. Näin sijaishuollon aikana talousasioita voisi käydä pilkotummin läpi ja keskittää jonkun asian opetella tiettyyn ajankohtaan. Myös erilaisten työmenetelmien käyttöä talousasioiden tarkastelun tukena olisi hyvä tutkia - Mitkä ovat toimivia työmenetelmiä ja miten saada nuoren mielenkiinto omaa taloutta kohtaan heräämään. Kehittämistä sijaishuollossa olevien nuorten talousosaamiseen tarvitaan

ja voisi olla tarpeen kartoittaa, voisiko näille erityisille nuorille suunnata omaa talousosaamisen kurssia. Sijaishuollossa olevien siirtyminen itsenäiseen elämään tuo tullessaan paljon haasteita, jonka vuoksi näkisimme hyvin tarpeellisenä erityisen tuen tarjoamisen talousasioihin.

Opinnäytetyömme aiheeseen liittyen suuria tunteita herättää tässä hetkessä hallituksen kaavailema muutos jälkihuollon ikärajan laskemiseen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Nykyinen ikäraja on ehtinyt olla voimassa vasta kolme vuotta ja nyt sitä säästösyihin vedoten ollaan laskemassa. Lapsilta ja nuorilta, jotka ovat jo lähtökohtaisesti heikommassa asemassa yhteiskunnassamme, leikataan tuesta, joka kannattelee heitä oman itsenäisen elämän aloittamisessa. Tunnistamme hyvin tämän tuen tarpeen omien työkokemustemme kautta lastensuojelun sijaishuollossa ja jälkihuollon ikärajan laskeminen tuntuu kohtuuttomalta. Onko säästöjä laskettaessa otettu huomioon, että minne ja kenen maksettavaksi ongelmat näiltä nuorilta sitten siirtyvät, kun ikäraja jälkihuollossa tulee vastaan?

LÄHTEET

- Araneva, Mirjam 2022. 2. uudistettu painos. Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Alma Talent Oy. Viitattu 3.2.2023
- Aspa-säätiö 2023. Tuettu asuminen. Verkkojulkaisu. <https://www.aspa.fi/tuettu-asuminen/>. Viitattu 23.8.2023.
- Bardy, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki.
- eBrand Group Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. 2022. SoMe ja nuoret 2022- katsaus nuorten sosiaalisen median käytöstä. <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2022/tiivitelma/>. Viitattu 13.10.2023.
- Heino, Tarja & Johanson, Marianne 2010. Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa: Perhepiirissä. Kelan tutkimusosasto, Helsinki. Viitattu 3.2.2023.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko, Remes & Sajavaara, Paula 2014. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustanneosakeyhtiö Tammi. Viitattu 10.2.2023.
- Häggman-Laitila, Arja, Salokekkilä, Pirkko, Satka, Mirja, Toivonen, Katri, Kekolahti, Pekka & Rynnänen, Olli-Pekka 2019. The coping of young Finnish adults after out-of-home care and aftercare services: A document-based analysis. Children and Youth Services Review. Vol.102 (2019) p.150–157. Viitattu 21.5.2023.
- Kaasinen, Minna 2019. Osallisuuden kokemuksia itsenäistyvän nuoren elämässä. Teemahaastattelu lastensuojelun jälkihuollon nuorille. Pro gradu- tutkielma. Hoitotiede. Hoitotyönjohtaminen. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteenlaitos. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20190461>. Viitattu 3.10.2023.
- Kaasinen, Minna, Salokekkilä, Pirkko & Häggman-Laitila, Arja 2022. Experiences of Finnish care leavers of their involvement in the aftercare services for child welfare clients. Health Soc Care Community. 2022;30: e95–e104. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202211038157>. Viitattu 9.2.2023
- Kansaneläkelaitos 2023a. Keskimääräinen käsittelyaika. Verkkojulkaisu. Kela.fi verkkopalvelu henkilöasiakkaille. <https://www.kela.fi/kasittelyajat>. Viitattu 23.8.2023.
- Kansaneläkelaitos 2023c. Kelan etuudet. Verkkojulkaisu. <https://www.kela.fi/kelan-etuudet#> Viitattu 20.5.2023.
- Kuluttajatutkimuskeskus 2012. Peura-Kapanen, Petra. Nuorten talousosaamisen edistäminen. Opas toimijoille. pdf-julkaisu. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152342/Nuorten_talousosaamisen_edistaminen.pdf?sequence=1. Viitattu 20.5.2023.
- Kulutustutkimuksen seura Ry. Luukkanen, Laura & Raijas, Anu 2012. Nuorten näkemyksiä taloudellisesta osaamisesta. pdf-julkaisu. http://www.kulutustutkimus.net/nytent/uploads/2013/01/3_Luukkanen-Raijas.pdf. Viitattu 17.5.2023.

- Känkänen, Päivi 2009. Siirtymät sijaishuollossa. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 265–271. Viitattu 3.2.2023
- Kääriälä, Antti, Berlin, Marie, Lausten, Mette, Hiilamo, Heikki & Ristikari, Tiina 2018. Early school leaving by children in out-of-home care: A comparative study of three Nordic countries. *Children and Youth Services Review* 93 (2018) 186–195. Viitattu 9.2.2023.
- LA 86/2018 vp. Lakialoite laiksi lastensuojelulain 75 §:n muuttamisesta. https://www.edus-kunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Documents/LA_86+2018.pdf. Viitattu 2.10.2023.
- Laine, Kati, Ahonen, Arto & Nissinen, Kari. 2020. PISA 2018 talousosaaminen. Opetus- ja kulttuuri-ministeriön julkaisuja 2020:18. Viitattu 20.5.2023.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>. Viitattu 2.10.2023.
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 2.10.2023
- Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Viitattu 20.5.2023.
- Lastensuojelun Keskusliitto 2022. Jahnukainen, Johannes & Tiili, Anna. Ei taikatemppeja vaan tukea – Kokemusasiantuntijoiden suositukset lastensuojelun jälkihuollon kehittämiseksi. Helsinki. pdf-julkaisu. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2022/03/20220309EiTaikatemppejaVaantukea-Opas.pdf>-Viitattu 6.2.2023.
- Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. 3.–4. painos. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy. Viitattu 3.2.2023
- Paaso, Kati 2018. Merkityksellisiä polkuja – tarinoita lastensuojelun jälkihuollon merkityksellisyydestä. Turun Yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Lisensiaatintutkimus. Viitattu 6.2.2023.
- Pesäpuu ry, raportti 2022. Jemina Jussila, Milja Kaijanen, Katriina Nokireki & Onni Westlund. Lastensuojelun sijaishuollosta itsenäistyneiden nuorten koulutus- ja työllisyyspolut. https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2022/03/Kiinniveti_loppuraportti.pdf. Viitattu 1.3.2023
- Peura-Kapanen, Liisa, Aalto, Kristiina, Lehtinen, Anna-Riitta & Järvinen, Raija. 2016. Ylivelkaantumisen ehkäisyn ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja26/2016.https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/26_Ylivelkaantumisen+ehkaeisyn+ja+hoidon+tehostaminen.pdf/97f54cef-7913-46fc-a469-1b4e0c79d1ba?version=1.0 Viitattu 29.5.2023
- Pukkio, Saana & Hipp, Tiia 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>. Viitattu 3.9.2023
- Pulkkinen, Lea, Ahonen, Timo, Ruoppila, Isto (toim.) 2023. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 5.10.2023.

Puustinen-Korhonen, Aila & Uotinen, Sami 2020. Lastensuojelutunnin 29.10.2020 Muistio. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Lastensuojelutunti-291020-muistio.pdf>. Viitattu 10.11.2023.

Raatikainen, Eija, Rahikka, Anne, Saarnio, Tuula & Vepsä, Päivi 2019. 3. uudistettu painos. Ammatina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Räty, Tapio 2019. 4. uudistettu painos. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita. Viitattu 3.10.2023.

Salonen, Kari 2013. Konstruktivistinen kehittämissmalli. Kuvaleike teoksesta Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. pdf-julkaisu. ISBN 978-952-216-373-8. Viitattu 17.11.2023.

Salonen, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. pdf-julkaisu. ISBN 978-952-216-373-8. Viitattu 7.11.2023.

Savonia julkaisuaika tuntematon. Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluin. Verkkosivu. Savonia Aikuistuvan nuoren tukeminen laadukkaita jälkihuoltopalveluin hanke. <https://laatuajalkihuoltoon.savonia.fi/>. Viitattu 25.1.2023

Sinkkonen, Jari 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. 1.painos. Helsinki: Duodecim. Viitattu 5.10.2023.

Sistonen, Laura 2017. Tuhansien murheellisten lainojen maa? Nuorten velkaantumisen laajuus, siihen johtaneet syyt ja vanhempien taloudellisen avun laajuus. Sosiologian pro gradu- tutkielma. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017120455249>. Viitattu 27.8.2023.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Lastensuojelun kokonaisuudistuksen tavoitteena on turvata lasten hyvinvointi ja kehitys. Verkkojulkaisu. <https://stm.fi/web/stm/-/lastensuojelun-kokonaisuudistuksen-tavoitteena-on-turvata-lasten-hyvinvointi-ja-kehitys>. Viitattu 20.5.2023.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2023a. Lastensuojelun visio korostaa luottamusta ja vaikuttavuutta. Verkkojulkaisu. <https://stm.fi/-/lastensuojelun-visio-korostaa-luottamusta-ja-vaikuttavuutta>. Viitattu 21.5.2023.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2023b. Toimeentulotuki. Verkkojulkaisu. <https://stm.fi/toimeentulotuki>. Viitattu 29.5.2023.

Stein, Mike 2014. Young people's transitions from care to adulthood in European and postcommunist Eastern European and Central Asian societies. Australian Social Work. pp. 24-38. ISSN 1447-0748. <https://eprints.whiterose.ac.uk/77006/1/MSasw2oct2013.pdf>. Viitattu 9.2.2023

Suomen Pankki. Talousosaaminen. Pelit talous opetuksessa. Verkkojulkaisu. <https://www.suomenpankki.fi/fi/opi-taloudesta/opi-taloudesta/pelit-talousopetuksessa/>. Viitattu 2.10.2023.

Takuusäätiö julkaisuaika tuntematon. Palvelut ja materiaalit. Neuvonta. Verkkojulkaisu. <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/velkalinja-ja-kysy-rahasta-chat/>. Viitattu 4.9.2023
 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023a. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. Jälkihuolto. Verkkojulkaisu. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>. Viitattu 23.8.2023.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2022. Tukihenkilöt ja perheet. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>. Viitattu 5.9.2023

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2023a. Lastensuojelun käsikirja. Jälkihuolto. Itsenäistymisvarat. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#itsen%C3%A4istymisvarat>. Viitattu 20.5.2023.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2023b. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessit. verkkojulkaisu. Päivitetty 2.1.2023. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>. Viitattu 20.5.2023.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 7.7.2021. Hyvä tieteellinen käytäntö. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>. Viitattu 5.9.2023.2.2023

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023. Työttömyysturva. Verkkojulkaisu. TE-palvelut.fi verkkopalvelu. Päivitetty 18.8.2023. <https://toimistot.te-palvelut.fi/tyovoimapolitiinen-lausunto>. Viitattu 23.8.2023.

Törrönen, Maritta & Vauhkonen, Teemu 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena. Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvän nuorten hyvinvoinnissa. Sos-lapsikylä. <https://www.sos-lapsikyla.fi/wp-content/uploads/2020/12/vertaistutkimus-SOS-Lapsikyla.pdf>. Viitattu 9.2.2023.

Valtioneuvosto 16.6.2023. Vahva ja välittävä Suomi. Neuvottelutulos hallitusohjelmasta. pdf-julkaisu. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/158702198/Neuvottelutulos+hallitusohjelmasta+16.6.2023.pdf/2feb7a7-d5a1-6f17-df2d-95561de7a6de/Neuvottelutulos+hallitusohjelmasta+16.6.2023.pdf?t=1686924779616>. Viitattu 2.10.2023.

Vilkka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 20.5.2023

Yliruka, Laura, Kantoluoto, Anne, Heino, Tarja, Laine, Tarja & Hipp, Tiia 2020. Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140573/TY%c3%962020_032_Itsen%c3%a4isty-mist%c3%a4%20ja%20hyvinvointia%20tukeva%20j%c3%a4lkihuolto%20ja%20nuorten%20aikuis-ten%20sosiaality%c3%b6n%20mallinnus_s.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 6.2.2023

LIITE 1: TSEKKAUSLISTA SEKÄ LINKKI VIDEOON

**TALOUSASIOIDEN
TSEKKAUSLISTA**

- TALOUSASIOIDEN HARJOITTELU**
Opetelkaa nuoren kanssa budjetointia, säästämistä, kuluttamista ja hintavertailua.
- PANKKIPALVELUT**
Pankkikortin ja verkkopankkitunnusten hankkiminen.
- VELKA JA LUOTTO**
Tutustukaa korkoihin, velkoihin ja luottokortteihin.
- MAKSUT**
Opetelkaa laskujen maksamista. Käykää läpi, onko maksuja tarpeen automatisoida.
- VEROTUS**
Opetelkaa, miten veroitus toimii ja miten veroilmoitus täytetään.
Käykää läpi, mitä verovähennyksiä tai -helpotuksia nuori voi saada.
- ETUJEDET**
Etuuksien hakeminen, kuten ammaistuki, kuntoutusraha, asumistuki, opintotuki, toimeentulotuki.
Opetelkaa, miten hakemukset tehdään ja mitä asiakirjoja hakemuksiin tarvitsee liitteeksi.
- TUKIVERKOSTOT**
Selvittäkää, mistä nuori voi tarvittaessa saada talous- ja velkaneuvontaa. Etsikää
vertaistukiryhmiä, mihin nuori voi osallistua. Pohtikaa, onko tarvetta edunvalvojalle.
- ASUNNON HANKINTA**
Etsikää nuoren kanssa asunto.
Huomioikaa vuokran suuruus, turvallisuus, sijainti ja yhteydet julkiseen liikenteeseen.
- VAKUUTUKSET**
Hankkikaa kotivakuutus ja kartoittakaa, tarvitseeko nuori muita vakuutuksia.
- TALOUSARVIO**
Laatikaa yhdessä nuoren kanssa realistinen talousarvio, joka sisältää kaikki
kuukausittaiset kulut kuten vuokran, sähkö- ja vesilaskut, ruoka, vaatteet,
hygieniatuotteet, liikkumisen ja terveydenhuoltokulut.

Linkki videoon: <https://www.youtube.com/watch?v=fxem0-YyvNw>